କପାଳର ଦାଗ

ଲେଖକ –

ଶ୍ରୀ ଭୁଣ ବୈଦେହୀଶ

ଜ ପା ନ ଭି ଦା ଗା

ଲେଖକ—
ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ଚିବହେରା

ପ୍ରକାଶକ
ଗିରିଧାରୀ ଗୋପାଳ ମନ୍ଦିର
ଭଗବତ୍ ସମିତି
ବାହାଦୂର ବଗିଚ୍ଚ ପଡ଼ା
ପୋ: ଅ: ଭବାନୀପାଟଣା
ଜି: କଳାହାଣ୍ଡି

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ
୧୯୬୮

ମୁଦ୍ରାକର
ରାସ ବିହାରୀ ବେହେରା
ଅଖିଳ ପ୍ରେସ, ଭବାନୀପାଟଣା ।

ମୂଲ୍ୟ—ଟ୧-୨୫] [ଏକଟଙ୍କା ପଚଶ ପଇସା ମାତ୍ର

— ସୂଚୀ —

—ରୂପମତୀର ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା—

"ଜନ ଜନ୍ମ ଦେଇ ପାରନ୍ତି; ଧର୍ମ ପାଗରେ ରଖନ୍ତି" ।—

ଏହି ଧନ... ର କାଣ୍ଡ ଶୁଣିଲା ଦିନୁ ଭକ୍ତାଙ୍କ ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ମତ-ଗତିରେ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଦଶହରା ଛାଣି ପିଶାଚ ପଦ ଓ ଶାଣି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କରିବା ଚାନ୍ଦ ଦେଇଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଏ ନୂଆଦଳର ମିଳନ ସଦୁପଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ଜାଣି ଭକ୍ତି ହମସୁ ଜନାଇଲେ ମାଗ ଗରୁ ପଦ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେବମାନେ ଗୀତିଗୁଞ୍ଜ ବନ୍ଧୁତାର ବାନମସୂରେ ଖୋଲଯୋଗୁ ଘଣ୍ଟା ଓଳିରୁ କାଢ଼ି ସାହୁଙ୍କ ବାକ୍ସକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି । ଏପରି ଖୋଲଯୋଗୁ ଧନାଢ୍ୟ ହଜାର ହଜାର ଏକାଠି ରଖି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଦର୍ଶାଇ ଜନ୍ମରେ ସାହୁବାବୁଙ୍କ ଦୟା ଓ ଚକ୍ଷୁକୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରନ୍ତି ! ସେ ମାନଙ୍କୁ ସାହୁବାବୁ ଏକ ଚାଦରରେ ବାନ୍ଧି ପିଠିରେ ମାରିଦେଇ ଚଡ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି । ସାହୁଆଣୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇ କହନ୍ତି—"ଦେଖ, କେତେ ଧନ ସେ, ବୁଝୁଥିଲେ ଜଣା ହୋଇ ନ ପାରେ ? ଧର୍ମକଥା ଏଥରକ । ଦେଖିବି କେମିତି ସେମାନେ ଉପରେ ଦେବା ତୁମ ଲୁଗା ଧନକୁ ସେଇକି ଭକ୍ତ ଓ ମୋଟା ହେବ । ଆମେ ସେତିକି ଦେଣୀ ଧର୍ମ କରି ପାରିବା । ସାହୁଆଣୀ ଟିକିଏ ଡାକନ୍ତି—"ରୂପ ! ରୂପ ! ଆ ମା, ଦେଖ ବାପା ଆସିଲେଣି" । ରୂପମତୀ ଦୌଡ଼ି ଆସେ । ହସିହସି ବାପାଙ୍କଠୁ ଗହଣାଟିକ ନେଇ ଲୁଗା ଟ୍ରଙ୍କରେ ବାକ୍ସରେ ରଖିଦିଏ ।

ରୂପମଣିର ଜନ୍ମଭୂମି । ମା ବାପ ତାକୁ ଆଖିର ପିତୁଳା ପରି ଭଲ ପାନ୍ତି । ତାହାର ଶ୍ୟାମଳ ତନୁର ଗଠନ ସୌଷ୍ଠବ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । କିନ୍ତୁ ଏତେ ଆଧୁନିକା ରୂପମଣି କହିଛି । ସୁନ୍ଦରୀ ପରି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥିତା ତାହାରେ ଦୁଇଟୋଗ୍ରା ସ୍ୟାନ୍ସ ଚଢ଼ିଯାଇ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଛେଉ ଦେଇ ନାଏ । ରୂପମଣି ଜନ୍ମରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଆ । ନୋ'ର ନାକ ପାରେ ଅଧିକ ଦୁଇ ଘରରେ ବନ୍ଧନ୍ତି । ନିଜେ ପ୍ରଜାପତି ଏକ୍ସିଟାକୁ ତାଙ୍କର ଆକର୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ବାଳକ ସୃଷ୍ଟିରେ ରଚନାର ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ପରେ ଏପରି ମଧ୍ୟ ନୂତନ ଗମ୍ଭୀର ଯୁଗରେ କେହି କେହି କଳ୍ପନା କରି କହନ୍ତି । ରୂପମଣି ଏକଥା ଜାଣି ପାରିଛି ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷିତ ମହାଜ୍ଞାନ । ଷଣ୍ଢଯୋଗୀ ହେବା ତାହାର ସ୍ୱଭାବରେ ହୋଇଯାଇଛି ଓ ପ୍ରତିବନ୍ଧଂଥା ନେବା ତା ପକ୍ଷରେ ଏକ ଝଗ୍ରବ । ହଇ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ନାମ କରନ୍ତି ମହାଭାରତରେ । ଜଣକର ନାମ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଅନ୍ୟର ନାମ ଦୁଃଶାସନ । ପରେ ପରେ ସେହି କଥା ହୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସାଜ୍ଞେ ବହିଁଥିଲେ ରୂପମଣିକୁ ଦୁଃଶୀଳା ନାମ ଦେଇଥାନ୍ତେ ଓ ଆଉ କେଉଁ ଶୁଣି ଜୟଦ୍ରଥକୁ ହାତ ଟେକ ଦେଇଥାନ୍ତେ ।

ଏ ସ୍ଥଳରେ କୌଣସି ଜୟଦ୍ରଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଆ ରୂପମଣିକୁ ଗୃହିଣୀ କରି ମଙ୍ଗଳ ଓ ଜନକରୁ ଜନ୍ମ ଥିବା ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ଏଇଥା କାଳରେ କିଏ ନ ହୁଏ ? ରୂପମଣି ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ହେବାର କାରଣ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପଡ଼ୋଶୀ, ବନ୍ଧୁ ଓ ସହପାଠୀ । ସେ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ଅନେକ ରୂପ ମହଲ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । କଲେଜରେ ପାଦ ପକାଇବାରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ଜୀବନଟାକୁ ସେ ଆକଣ୍ଠ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତ ଅନୁସାରେ ପିତା ତାଙ୍କର ଜଣେ ବଡ଼ ଠିକାଦାର । ସେ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଭୋଗ

ଡ୍ରାମାକୁ ତୋଷି ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ରଙ୍ଗିନ କଳ୍ପନା ଭରନ୍ତି; ଆଜି ଭାଗ୍ୟର ଲିଖନ ବେପାରିକ ଘୋଷଣା କରି ଘରକୁ ଆଣନ୍ତି । ଯେ ଅଳସା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ସମ୍ବାଦ ରହିଛି । ଏ ସୂଚ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗେ । ତାଙ୍କ ସାଥୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ଜଳଯୋଗ ଓ ସିନେମାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ଚଳେଇ ପାରନ୍ତି । ଏପରିକ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପିପାସା ମେଣ୍ଟିଯାଏ । ଟଙ୍କା ଖଣ୍ଡେ ହୋଇଗଲେ ସାଧୁପତ୍ନୀ ଓ ସାଧୁ ଧାରନ୍ତି—"ପାଣି ଭଳି ପଇସା ତ, କୌଶଳ କରି ଆଦୁରି ଆଣିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଆଦୁରି ମାତାଲ କରିବା" ।

ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରେ ଅଣ୍ଟିରେ ପଇସା ଥିଲେ ମାତାଲ୍ ଘରକୁ ଆସି ପଇସାଟିଏ ବି ନିଜ ଘରେ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । ସବୁତକ ଖଟିରେ ଶେଷହୁଏ । ମୁଁ କେବେ କେବେ ରୁକ୍ମଣୀକୁ କହେଁ "ରୁକ୍ମଣି, ଧର୍ମ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିପାରିବା ନାହିଁ କେତେ ବର୍ଷ ଏଲାହାବାଦରୁ ଆସି ବିତିଗଲାଣି, ଗଲ ନାହିଁତ ?" ମୋ କଥା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଛୁଉଁଥାଏ । ବାପାଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର ଯୁକ୍ତି ଦେଇ କହୁଥିଲେ—"ଧର୍ମ ଅର୍ଜ୍ଜନ ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀ ବସରେ ଏକବର୍ଷ ଯିବାକୁ ହେବ ।" ବାପ ମା ମଧ୍ୟ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । ମୁଁ ଯେଉଁ ବସରେ ତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରି-ଥିଲି ସେହି ବସରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲେ । ଜଣ ପିଛା ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ନୁହଁ, କିନ୍ତୁ ମୋପାଇଁ ଆକାଶ ପାତାଳର ତାରତମ୍ୟ । ତେବେ ରୁକ୍ମଣି ସହପାଠୀ ହୋଇ ଯେଉଁ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇଲ, ତୀର୍ଥ ଯିବାରେ ମୁଁ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କଲି ନାହିଁ ।

ରୁକ୍ମଣୀର ବିବାହ ସ୍ଥିର ହେବା ପାଇଁ ସାଧୁବାବୁ ବହୁତ

ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ [illegible] ସେ ତାଙ୍କ ଫଟା ଅଧରକୁ ଯୋଡ଼ି ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି । ରୂପମଣି ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ଏବେ ଆଉ ଏକ ନୂଆ କଳ୍ପନାରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପଦ୍ମ ଶୀଳକୁ ଶୀଳ ରୂପିଣୀ ଏକ ପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ କରି କୌଣସି ଏକ ଅଜ୍ଞାତ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାପନ କରିବା ଚିନ୍ତା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାପରେ ! ଯେ ସତୀ, ସେ ସତୀ । ତାଙ୍କ ଅଭିରୁଚି ଦେଖି ଯେ ହସିଦେଲେ ଦୁର୍ଯୋଧନ ଓ ଦୁଃଶାସନ କଳାଙ୍କୁ ହାଡ଼ ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ । କାହ୍ନୁ ନା ତ’ର ପିଠେଇ ବୈଦ୍ୟ ଥିବା କଥା । ଶରୀରର କାନ୍ଥ ଅଂଶ ଛଡ଼ ହେଲେ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଗଲେ ଯୋଡ଼ିଦିଏ ଦାନ ଯିବା ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ସୁବିଧା ଥିବା ଜାଗା ଏଠାରେ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଲୋକେ କହନ୍ତି ଦେଶରେ ଶାନ୍ତି ରକ୍ଷକ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ? ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ, କାହାଁରେ ମାନି ନେଉଥିବା ପାଇଁ, ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଲେଖି ଶକ୍ତିକୁ ସେନାପତି ପାଠି ଧ୍ୱଂସ କରି ଦାନ ସ୍ୱାଦ କରିବା ପାଇଁ ଦୁର୍ଯୋଧନ ଭଳି ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି । ଶାନ୍ତିର ପରଦାଳିମାନେ ମଧ୍ୟ ମାନଗୋବିନ୍ଦ ଦୁର୍ଯୋଧନ ମାନ ରଖିବା ପାଇଁ ନାଆଁକୁ ଦେଖିଲେ ଡରି ପଳାନ୍ତି । ଏଥିରେ ଦୁଃଶାସନ ଦର ଖୁସି । ଭାଇଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇଲା ମାତ୍ର “ଓଁ ଶାନ୍ତି” ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଶାନ୍ତି ଯଜ୍ଞରେ ଏକ ହଜାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟଙ୍କା ଦେଇ ସେଥିରେ ହରେଇ କରୁଥିବା କାଗଜ ଗଣକଙ୍କୁ ବଳଦାର ଭଳିଆ ଓ ଦୁଇ ଆର ପାଟି ବନ୍ଦକରିବା ଚେଷ୍ଟା ପିତୃପିତାମହ ଅମଳରୁ ଆଇ ମାରନ୍ତି । ଏହି କାରଣମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ସଭା କରିଥିଲେ ଓ ସଂଘର୍ଷ କରିବ ଆଜି ଭିନ୍ନ ମହଲ ଛୋଟ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଉଠୁଅଛନ୍ତି ।

ଜୀବନରେ ଧର୍ମ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ଯାଉଥିବା ଅନେକ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଓ ରୂପମଣି ମଧ୍ୟ ଥାଉଁ । ନିଜ ଘର, ଗାଁ,

ନେହାଲ ଛଡ଼ି ଧର୍ମ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି । ମୁଁ ଏହି ସବୁ ସାଧୁଙ୍କ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରାଇ ନେଇ ଦେବ । ଏଥିରେ ଧର୍ମାନ୍ଧ ଲୋକମାନେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ମୋ ଉପରେ ରାଗି ଯିବେ ଓ ମୁସଲମାନ ବା ହିନ୍ଦୁ ବଧ କରିଦେବା ପାଇଁ ତାଗିଦ୍ ଦେବାରୁ ମୁଁ ଏକ ଦିନରେ, ଘୃଣାପର ଅନେକଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ, ଅଜମେର, ମଥୁରା, ଗୟା, ଦୋହନ ଓ ନବଦ୍ୱୀପ ଆଦିରେ ଗଲି କରି ସାଧୁଙ୍କଠାରେ ଧର୍ମପ୍ରାପ୍ତି ବିଷୟରେ ପଚାରି ବୁଝିଲି ବୋଲି ଚନ୍ଦନ କହି ଏକତାରେ କହିଲେ—"ବ୍ରହ୍ମ ଜଗତ୍ମୟ", "ବାସୁଦେବ ସର୍ବମିତି" । ଏଥିରେ ମୋ ମନରେ ସନ୍ତୋଷ ନୁହେଁ ।

ଧର୍ମ ପଥର ଯୋଗ ଯେଉଁ ନଗରରେ ଉଲଫତ ମିଶ୍ରି ଓ ନାମାବଳୀ ନେଇ ଆଗରୁ ମାତ୍ର ରକ୍ତାକ୍ତ ଏ, ତାଙ୍କୁ ସବୁ ନ ମାନିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ କଥାମାନ ଶୁଣୁଥିଲି ଓ ଉପାସନାଙ୍କୁ ଜାଣି ନେଉ-ଥିଲି । ମୁଁ ସେ ନଗରର ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦରେ ସ୍ୱାମୀ ଏକ ଭାବୁଥିଲି— "ଏମାନେ ଧର୍ମ ମୋ ଦେହକୁ ଅଶିବନ୍ତ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଧର୍ମପଥର ଯାତ୍ରୀ ହୋଇଗଲି" । ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ ଆଉ ଜଣେ ଥିଲେ ସେ ତାଙ୍କ ନାମ ଆଗରୁ "ରୁମୀ" ବୋଲି କହି ଦେଉଛୁ । ଏଲାହାବାଦରେ ଜଣେ ବରିଷ୍ଠ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦେଖା ମିଳି-ନଥିଲେ ରୁମୀଙ୍କ ପିତା ସେ ହାକିମଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦେଲେ । ସେ ଟିକିଏ ଆସ୍ତାନରେ ଧର୍ମ ଓ ରୁମୀଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଏହା ଉପରେ ଧାର୍ମିକ ଭାବ ଜଣାଇଲେ ।

ଏହେ ଧର୍ମ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମିଳନ କରାଇ ସେଠାରୁ ନଦୀ କୂଳକୁ ଟୋକିଏ ପିପ୍ପଳ (ଅଶ୍ୱତ୍ଥ) ଗଛତଳେ ଲୁଚି ରହିଲେ । ଗଛତଳେ ବସିଲେ ସେ । ଏଥର ଉପରେ ଟୋକିଏ ମୂର୍ତ୍ତି । କେଉଁ କାଳରେ କେଉଁ ମହାପୁରୁଷ ମୁଣ୍ଡ ଏଥି ନେଇ ରଖିଛନ୍ତି

"ହେଲ ନାହିଁ" ବୋଲି ଗୁଣ୍ଡ ଦେଇ ସ୍କନ୍ଦ ଲଛନ୍ତି । ରୂପମଣି ନିଜେ ସବୁ ଯାଇ ହେନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେହରେ ଥିବା ନଗ୍ନ ହିଲ୍ଲକଳାବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଆକଣ୍ଠ ଦାନ କରି ପକାଇଲେ ଓ ମଦ କୁକୁଡ଼ା ଦେଇ ପୂଜା କରଇଥିଲେ । ସେ ଦିନର ମୂର୍ତ୍ତି ତଳେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଧର୍ମ ଓ ଦୈନ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦେହକୁ ଆସିଗଲେ— ଏପରି ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଘରକୁ ଫେରିଲେ, ସ୍ଥିରକଲେ ତାଙ୍କ ଦେହ ଦେଇ ପାପ ଆଉ ନାହିଁ । ପୂଜା ଦିନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସାଧାରଣ ଭୋଜନ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେଇଟା ଚତୁର୍ବର୍ଷ ତଳର କଥା ।

ଆମ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ଶେଷ ହେବାରୁ ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲୁଁ । ତାଙ୍କ ଦିନ ଗଲା ଉତ୍ତରରେ ଦେଖିଲି ରୂପମଣି ବେଶ ପୂର୍ବର ଅନନ୍ତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଅଧରରେ ପଟା ଅଂଶ ନାହିଁ । ସିନ୍ଦୂର ଜମା ନାହିଁ । ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଯା ମଧ୍ୟ ଶୁଖି ଗଲାଣି । ଦର୍ପଣରେ ନିଜମୁଖ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖିବେ ବୋଲି, କାଠଘର କାନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଦର୍ପଣ ମରଯାଇଛନ୍ତି । ଗଲେ ଆସିଲେ ମୁଖ ଦର୍ପଣ କାନ୍ଥ ଦର୍ପଣରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଉଛି । ବିମ୍ବର ବିମ୍ବାଧର ଓ ରୂପମଣିର ବିମ୍ବାଧରର ଭେଟ ହେଉଛି । ରୂପମଣି ନିଜ ବିମ୍ବର ବର୍ତ୍ତମାନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି ଦେଖି ହସି ଦିଅନ୍ତି । ବନ୍ଧୁମାନେ ଏଥର ଆହୁରି ଜୁଟିଲେ । ବନ୍ଧୁତା ଓ ସିନେମା ଦେଖା ବଢ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ବିବାହ ପର୍ବ କେଉଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ହେବ ବାକି ରହିଗଲା ।

ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେତେ ଘଟେଇ ହୋଇ ଆସନ୍ତି ଓ ରୂପମଣିଙ୍କ ରୂପ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଘଟେଇ ହୋଇ ଯେତେଥର ଠିଆ ହୁଏ, ତା ଭିତରେ ଖିଆପିଆ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଉଜ ମଜଲିସରେ ସମସ୍ତ କଟିଯାଏ । ବିବାହର ନାମଗନ୍ଧ କୌଣସି ବନ୍ଧୁ ପକାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ରୂପମଣିଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଏଣିକି କ୍ରମେ ହୋଇ ଆସୁଛି । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନାସକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ରାଗ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକର୍ଷରେ ଘରକୁ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏବେ ବଡ଼ ଧନୀ ଲୋକ ଘରର ଝିଅଟିଏ ରୁଚି ଅନୁସାରେ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରି କେହି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ରୂପକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଇଁ ମନୋନୀତ କଲେ ନାହିଁ । ଗୁଣ ଅଛି, ଧନ ଅଛି, ରୂପ ଅଛି, ଲାବଣ୍ୟ ଅଛି, ଆଉ ମ ହିଁବା ଜଣା ଯେ ତାଙ୍କ ବିବାହ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସେ ଦିନ ଖାଇ ସାରି ରୂପମଣି ନିଜ ବାହାର କୋଠରୀରେ ବସିଛନ୍ତି; ଦର୍ପଣରେ ମୁଖବିମ୍ବ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିକଟ ହାସ୍ୟ ମାନେ ହୃଦୟ ବନ୍ଧନରୁ ଫିଟିଯାଇ ତାଙ୍କ ଆଖି ସାମନାରେ ଠିଆ ହେଲେ । ଉଷା ସନ୍ତୁଚ ହାତ ମିଳାଇ ହାସ୍ୟ ରେଖା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ଜୀବନ କାହାଣୀର ହାସ୍ୟରେଖାକୁ ଗବେଷଣା ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ମୁଁ କହିପାରିବି ଏକଥାଟି ସେପରି ନୁହଁ, ଯେପରି ଦେହର ଉତ୍ତାପ ତାହାର ଥରମୋମିଟର ଧରି ମାପ କରି ବୁଝୁଥାଏ । ତାପର ମାତ୍ରା ଯେତେବେଳେ ୯୦° ରୁ ୧୦୨° ଉଠେ ଶରୀରରେ ସାଧାରଣ ଜ୍ୱରଠାରୁ ମାତ୍ରା କିଛି ଅଧିକ ହୁଏ । ତାଠାରୁ ଅଧିକ ତାପର ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱର । ଶରୀରରେ ଉଚ୍ଚ ଜ୍ୱର ରହିଲେ ତାପ ନ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ଟାଇଫଏଡ ଜ୍ୱର ହୋଇପାରେ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ଥାଏ । ଟାଇଫଏଡ ରୋଗୀ ବେଳେ ବେଳେ ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତି ହେଲାପରି ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦରେ ପଡ଼ିଥାଏ — ବକି ବକିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଏକ କାହାଣୀର ମଲ୍ଲୀ ଓ ଚମ୍ପାକୁ ଏପରି ଟାଇଫଏଡ ହୁଏ ଯେ ବେଳେ ବେଳେ ବକି ବକାନ୍ତି । ଯୌବନର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ସେ

ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଏ କଥା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ମା ଗୌରୀ ଓ ବାପ ଶାବଧ୍ୟ ନାହିଁ ଧୂପ ଦୀପ ଯାଗ ଅଥବା ଜଗତେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଗୁରୁର ଟୋକା ଦୋକାନରୁ ଅଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟେ ଜଗିବସିଲା । କାଳ୍ପ ସିନେମାରୁ ଫେରିଲେ ଦୋକାନକୁ ଚାଲିଯିବ । ଦେଖା ଆସିଲା । ଘଟେ ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଚମ୍ପା ଓ ... ଭଉଣୀଏ । ସମସ୍ତେ ବସି ଏହି ଅବସରରେ ... ଓ ଗଡ଼ ... ହାତରେ ବାହାର ପିନ୍ଧାଇଲେ ... । ସୁନ୍ଦର ଟୋକାର ଶାଢ଼ୀ ... ବଡ଼ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ... ଚମ୍ପାର ଶରୀରରେ ଅଲମାରିଠାରର ଆଦର ... । ... ଏ ... ହାସ୍ୟରେଖା ... ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ ସେ ମୁଁ ସାମନା ଘର ପାଖରେ ବସି ... କଥା ... ନ ଥାଏଁ ।

ଏହି ହସ ଓ ରୂପମଣିର ... ଯୋଗ ... । ... ଏ ହସ ଆନନ୍ଦରେ ଦେଖିଲ ... ... ଓ ... ... । ... ଜୀବନର ଶାନ୍ତି ଶାଗରରେ ପ୍ରଥମ ... ... ପ୍ରବୃତ୍ତ ।

ଏଥରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ... ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ... ହସ ... ନୁହେଁ । ... ... ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ... ଦେଖିଲ ... ... ହେଉଥିଲେ ଓ ... । ... କୌତୂହଳ ... ଗୃହରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଲେ ... ... ଯାଉଥିଲେ । ... ଧୀରେ ଧୀରେ ... ଉଡ଼ୁଥିଲା । ଏ ... ଯେଉଁ ଶୀତଳ ଜଳ ... ଥିଲା ... ଟୋକା

ସେ ଜଙ୍ଗଲ ଗୁଳ୍ମରେ ବସ୍ତୁ ବହୁତ ଦେଖି ନ ଥିଲା । ହଁ, ନିଷ୍ଠୁରତା ଧାଇଁ ତା'ର ଶକ୍ତି ଥିଲେ ହେଁ ତା'ର ସାହସ ନାହିଁ; କାରଣ ସେ ଜନ୍ମେ ଗୁଳ୍ମର ଆଜ୍ଞା ଯେମାନେ ଡୋକାନବାଲା ମାଲିକର ଶିଷ୍ୟ । ତେଣୁ ଗୁଳ୍ମ ଶୋକାର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଉପହାସ କରି ଅଧିକ ହାସ୍ୟ ପୁନଃ ପୁନଃ ଫିଙ୍ଗୁଥିବ ଓ ଦେଖୁଥିବ । ଗୋଟିଏ ହବ-ରେକର୍ଡ ଥରେ ଗୋଟିଏ ଟାଙ୍କ ସଜାଡିଲେ ଗ୍ରାମୋଫୋନରେ ଉଲଟାଇ ପୁଣି କଟାଇ ଦିଅ, ପୁଣି ପୁଣି ଦେଖିବ ତମ୍ପା ଓ ମଲ୍ଲୀ ହସୁଛନ୍ତି ।

ଏମାନଙ୍କ ହାସ୍ୟ ଦର୍ଶକଶ୍ରେଣୀ ଘର ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲା । ଭୁଲିଯିବ କହିବାର ଏ ହାସ୍ୟ ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସେମାନେ ସେ ପାଖରେ ନ ଥିଲେ । ତମ୍ପା ଓ ମଲ୍ଲୀ ଜଣେ ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ଚଟାଣରେ ବସୁଥିଲେ । ଗୁଳ୍ମର ଶୋକା ଜହରନ୍ତୁ, ଗୋଡ଼, ବୁଟଚଣା, ଚିନାବାଦାମ ଦେଖୁଣ ଫୋପାଡ଼ୁଥିଲେ ଓ ଘଣ୍ଟି ହାସ୍ୟ ଲେକରେ କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲା ।

ଗୁଳ୍ମର ଶୋକାର ନାମ ଚମରୁ । ଚମରୁ ଦେହରେ ବୁଟଚଣାଟି ଗୋଟିଏ ବାଜିଲେ ପାଟିକରି କହି ଉଠୁଥିଲା— ହାଏ ମା ! ଭୂତ ଅଛି କେଉଁଠାନେ, ଭୂତ ଧରିବା ଗୋଡ଼ ବାଏଲ୍ ମାରୁଛନ୍ତି ।" ଏହିକରେ ହାସ୍ୟ ତାହାର ମାତ୍ରା ବଢ଼ାଇ ଫୁଟିବାର ପରି ଫୁଲି ଉଠୁଥିଲା । ପିତା ମାତା ଓ ବନ୍ଧୁ ସିନେମାରୁ ଫେରିବାରୁ ଏ ଦୁଇଟି ଟାଏଫଡ ଶେଷଟି ଭଲ ହୋଇ ଗଲେ । ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଆଉ ନାହିଁ । ବାଘକୁ ଦେଖି ଶୃଗାଳଟି ଯେମିତି । କତ୍ତୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ପରେ ମିଶିଲେ କହିବ ଓ ବାଘର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ତାହାର ନୃତ୍ୟ ପୁନର୍ବାର ଆରମ୍ଭ କରିବ । ପିତା ମାତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ହାସ୍ୟର ସୁଯୋଗ ନାହିଁ । ଚଗୁଆନ ଥିଲେ ସହଜରେ ଗାଡି ଧାନ ଖାଇ ପାଏ ନାହିଁ

ଅନ୍ୟର କଥାଷ୍କୁ । ସାଙ୍ଗରେ କୁଳୁଚ ଥିଲେ ଚମ୍ପା ଜବଳରେ ସହଜରେ ନେଣ୍ଟାମାନେ ପଢ଼ନ୍ତୁ ନାହିଁ । ନଈର ବନ୍ଧ ଠିକ ଥିଲେ ଜଳ ଗୁଲିଯାଏ ନାହିଁ କୂଳ ଲଙ୍ଘି । କୂଳ ଲଙ୍ଘନ ସହଜ ହେଲା ନାହିଁ ବୋଲି ନଦୀ ଜଳ ବନ୍ଧକୁ ବାରମ୍ବାର ଅଘାତ କରୁଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଚମ୍ପା ହସୁଥିଲେ । ଗୃହର ଶୋଭା ଉଦ୍‌ବେଗ ବଢୁଥିଲା ।

ରୂପମଣି ଜୀବନରେ ତା ନୁହଁ । "ଚମ୍ପା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ" ଜୀବନ କାହାଣୀର ଧାରା ଧାରେଣ୍ଡ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ହାତ ସେ ଅଭାଧରିନ ମିଶିଛନ୍ତି । ନାଲେଶ ... ଯେଉଁ ... ବନ୍ଧୁ ... ଖୋଜୁଛନ୍ତି କିଏ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବ ? ଯେଉଁମାନେ ସାମାନ୍ୟ ଅଣ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି ଲମ୍ବା ଉପହାସ କରୁଛନ୍ତି ନାହାରି ଜବାବ ମଧ୍ୟ ଫେଥାଇନାରୁ ଫେରି ଯାଉଥିଲେ, ଡେଲେଣି । ଦୁର୍ଯୋଧନ ଓ ଦୁଃଶାସନ ଭଳି ଦୁହେଁ ଭଉଣୀ କଥାକୁ ଆକାଶକୁ ଟେକି ଦୋଷ ଗ୍ରସ୍ତ ନ କରୁଛନ୍ତି ଲୋକଙ୍କ ମାଡ଼ ଦେବାରେ ଧରିଛନ୍ତି । ଏମିତି ପଢ଼ୁ ଝିଅ ନେବାକୁ ମଧ୍ୟ ... କେନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗୁଳାହାନ୍ତି । ପୁଣି ଝିଅର ରୂପଗୁଣ ଜାଣିଶୁଣି କେ ବା ନେବ ?

ସେ ଦିନ କଥା ରୂପମଣି ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦୁନାପୁଲ ଡାକ୍ତରଖାନା ଯାଉଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବ ଡାକ୍ତର ଖାନାରୁ ବାହାରିଲେ; ହଠାତ୍ ଡାକ ... ସାମାନ୍ୟ ... ହେଲା । ଦେହଟା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଗରମ ଲାଗୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ... ପାଖରୁ ହେଲେ ... । ... ଲେଡ଼ିଜ— "... ; ... ।" ... ମାନେ ମଧ୍ୟ ଜମି ଗଲେଣି । ... ହେଉଁ ... ରୂପମଣି ହାତକୁ ... ହେଉଥିଲା ସେ ଦିନ । ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ... । ... ପିଲା ... ହେଉ ...

ଜଣେ ଅନ୍ୟର ହାତକୁ ମାରି ଦେଲା । ବରଫ ଖଣ୍ଡକ ଉପରକୁ ଉଡ଼ିଯାଇ ରୂପମଣିଙ୍କ ଅଧରକୁ ଛୁଇଁ ଶାଢ଼ୀବାଟେ ଦେଇ ପାଦତଳେ ନମସ୍କାର କଲା । "Hopeless"—ପାଟିକରି ରୂପମଣି କହିଲେ । ବରଫର ଜନ୍ମ ବ୍ୟବହାରରେ ବରଫ ଖଣ୍ଡକ ମାଫ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ ହାତରୁ ଏ ବରଫ ଖଣ୍ଡକ ଆସି-ଥିଲା ସେ କୌଣସିମତେ ମାଫି ମାଗିବାର କଥା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସିଏ ଟେବୁଲରେ କେଉଁ ପିଇଛି ତାହା କହିଛୁ— ଜାଣିବା କଷ୍ଟକର । ଉପସ୍ଥିତ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଜନ୍ମ ନଷ୍ଟ କଣ୍ଠ ଫଟାଇଲେ— "ଗ୍ରହଣ କେଶ୍ରୀଆ ଆଜି ତ କେତେ କହୁଥିଲ, କେତେ କହୁଥିଲ । ଏବେ ସେମିତି ଖୋଇ ପିଏଁ ଆମକୁ "Hopeless" କହିଲ" ।

ହାତେ ହାତେ ଦେହାଟେ ଝଗମାମିଙ୍କର ଚଢ଼ିଲା । ରୂପମଣି ଗୁଳବର୍ଷୀ ସନ୍ଧ୍ୟା ତୋଫାଣ୍ଟପିତଲ ଘନ୍ତକୁ । ସେ ଟିପ୍ପଣୀ ଭଲ ଭାବରେ । ଏ ଭଦ୍ରଲୋକ ଆଜି କେଜ୍ରିନୁହଁ— ବିନୋଦ ନାୟକ । ବିନୋଦ ନାୟକ ତାଙ୍କୁ ନାହିଁରେ ହନା ପାଇଁ "ହଁ" କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମାମୁଁ ଲ..ନ ସନ୍ଧି କହିଲେ – 'ଏଠି ଜାତର ଆସେଣୀ ମିଶୁ ନାହିଁ ଦେଖିବଲି ସେ ଏ ଅବସ୍ଥି ବିବାହରେ ବାଜ । ସବୁ ଆରେଞ୍ଜ ତ ଚଳେଇଛି ।"

ଟେଲିଫୋନର ଭିତାଳ ଅନ୍ୟଦ ପହଞ୍ଚିଯାଇଛି । ବିନୋଦର ଏ ଉପ-ହାସ ବାଣୀ ଶୁଣି ସ୍ତବ୍ଧ ସଂଘ କାହାର ହୃଦୟରୁଗ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବିଦାଇ ହାତୀ ବିକଟ କେ ରୂପମଣି ବିନୋଦକୁ ଏକଗିଆ ଦେବାପାଇଁ ରୂପମଣିଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ହାତର ଟିଣ୍ଟ ନାଚିବାକୁ ଲଗିଲା । ହାସ୍ୟର ମୁଣ୍ଡରୁ ଟୋପିରେ ରକ୍ତର ଛିଟା ଓ ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ହାଣ୍ଡ । ଘରେ ବାହାରେ ଚୋଠରୀରେ ଏଥି ପାଇଁ ଏବେ

ହାସ୍ୟରୋଳ ।

× × × × × ×

ଦୂରଦର୍ଶନ ପରି ଦୃଶ୍ୟ । ଦିନ ବାରଟା । ନିଦାଘର ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସନ୍ତାପ ଜନ୍ମ ହୋଇ ତାହାର କବଳ ନୋଚିଲଣ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳର ନଗ ନଗ୍ନାଙ୍କ ଶୋଷର ଅବତାର । ଡ଼ାକ୍ତରଖାନା ପାଖରେ ଲୋକାରଣ୍ୟ । ମୁଁ ଖାଇସାରି ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଗାଲିବାକୁ ଦୋକାନକୁ ଯାଉଛି । ଦେଖିଲି ଲୋକେ ସାନ ବଡ଼, ବୁଢ଼ା ଟୋକା, କୁଳ ବୋହୂଆ ଧାଇଁ-ଛନ୍ତି ଧରେଷା ଆଡ଼କୁ ଥିବା ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ । ଜଣକୁ ପଚାରିଲି ବାବୁ କଥା କ'ଣ କି ? ସେ ଟିକିଏ ଅଟକି କହିଲେ — "ଦୁଃଶାସନ କପାଳରେ ଖୁବ୍ ଆଘାତ, ବୃକୋଦର ଠେଙ୍ଗା ମାଡ଼ ।"

ଆଗରୁ ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲି କିଛି ଗୋଟାଏ ଘଟିବ । ଏହାହିଁ ବୋଧହୁଏ ତାହାର ରୂପ । ଅଜି ଜଣେ ଦୁଃଶାସନର ଭାଇଟି ଲୋକକୁ ଦେଖି ପଚାରିଲି — "ବାବୁ କ'ଣ ହେଲା କି ?"

—"ଆଜ୍ଞା କଣ କହିବ ? ଏଥି ଅଭିପ୍ରାୟ ଆମ୍ଭଗୋଷ୍ଠୀ-ସେକ୍ଟର ବାଟ ନେଇ ବିନୋଦ, ତା'ର ବାପ ଓ ମାମୁଁ ଆସୁଥିଲେ । ଆମେ ଥିଲୁ ମାଞ୍ଜଣା । ଆମ୍ଭଗଣ ନେଉଥିବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶିବିର ଥିଲା । ପାଖକୁ ପହଞ୍ଚିଲା ମାତ୍ରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଦୁଃଶାସନ ଠେଙ୍ଗା ବୁଲାଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ— "ଶାଳ ମାରିଦିବ ଆଜି"— ଆମ୍ଭେମାନେ ହଁ ହଁ କରୁଥାଉଁ । ହାତ ମନ୍ଦୁ ଦଣ୍ଡଆଘ କାମକୁ ଅସମ୍ଭାବ୍ୟ ହେବାରୁ ଗୋଟିଏ ଠେଙ୍ଗାଟିକୁ ବିନୋଦ ବାପକୁ ମାରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଠେଙ୍ଗାକୁ କୌଶଳରେ ହାତରେ ଧରି ନେଇ ସେହି ଠେଙ୍ଗାରେ ଏକମାତ୍ର ବିନୋଦ ଏପରି ଠେଙ୍ଗା ଖେଳ ଦେଖାଇ ଆମ୍ଭ

ସେମାନଙ୍କୁ ତୋଡ଼ାଇ ମାରିଲାପରେ ଶେଷରେ ଦୁଃଶାସନ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ାଳ ଫସାଇ ଉଠିଲେ । ଅଉ କଣ କହିବ ?”

ଆମେ ଦୁହେଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଡ଼କୁ ଗଲୁ ଯାଉଁ, କେଉଁଠିଏ ସେ ବାଟ ଦେଇ ଅସୁଥିଲି । ଦେଖିଲି ଟ୍ରମାରେ କୁମାରୀ ରୂପମଣି ସାହୁ ଦୁହେଁ ନଟେମ୍ବରରେ ବସିଛନ୍ତି । ତାହାର ଅକ୍ଷିରେ ରୁମାଲ ଦେଇ ଆଗକୁ ଏକ ଶବ୍ଦ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରନ୍ତି । ପଚାରିଲି —“ଭଉଣୀ, ଘରର ଖବର କଣ ? Hopeful କି ?” ହାତ କାଢ଼ ହୋଇ ରୂପମଣି କହିଲେ—“ଡାକ୍ତର ବାବୁ କହୁଛନ୍ତି Hopeless” ।

“ଆହା ! ଆହା !”—କହି ଆମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ତତ୍ପରରେ ଆଗକୁ ଗଲୁଁ ।

ପ୍ରଥମ ଭାଗ

---

୧ – ପ୍ରକୃତିର ବିଭୂତି ଓ ଜନ୍ମଭୂମି

ପିପଳନାଳା ନଦୀ ପାହାଡ଼ରୁ ବାହାରିଛି । ତା'ର ପାଖାପାଖି କଣ୍ଟା ନ ଥିଲା । ତା'କୁ ଆଖିରେ ଦେଖିବା ନ ଥିଲେ ସହଜରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନାଗାବଳୀର । ଅଜ ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟରେ ସହୋଦର ଭୂମି ଠିକ୍ ଦେଖିଲି ବାଲ୍ୟର ଜନ୍ମର ନାଳାର ଅନ୍ତ ନିକଟରେ । ତାଙ୍କ ଛଟାରର ମୂର୍ଚ୍ଛାଥାଏ ବର୍ଷା ଋତୁମାସ । ନାଳାର ପାଣି ଗାଁ ଗଡ଼ା ଭୂଇଁପାଏ ତା'ର ଏ ନୂତନ ସ୍ୱାଗତର ସମ୍ବାଦ ଦେଇ ପ୍ରକୃତି ଖାଇଁ । ମାଘମାସ ଶେଷରେ କ୍ଷୀଣ ଜଳଧାରା ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ଫଗୁଣ ଆସିଲେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦେଖାଯାଏ ବାଲିକୂଅ । ଆଖପାଖ ପଲ୍ଲୀ-ବାସୀ ନମିଳନର ପାନୀୟ ପିପଳନାଳାରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଥାନ୍ତି

ଧନ ଗୃହୀ ପାଠ ମଧ୍ୟ ଜନପ୍ରତିନିଧି ପାଇଁ ଭଲ ଲୋକ ଓ ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଚତୁର ପୁରୁଷ ଜନକୁ ଅପିବା, ବର୍ଷିବା ଏଠିକି ସହରବାସୀଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଗେ ଜଙ୍ଗଲିଆ ଜାଗା ଥିଲା । ସେଥିଆରେ ଖେଳ ବୁଲୁଥିବା ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଓ ନର୍ତ୍ତନରତ ଏହା ଭୂମି । ଦର୍ଶନାର୍ଥୀ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନରେ ଉପଭୋଗ କରିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରକୃତିର ଶୋଭା ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଇଥିଲେ ଏ

ଗାନ୍ତିଚ୍ଛି ସେ ଗଛକୁ । ଅସଂଖ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ଓ ଲତାରେ ଲମ୍ବିତ ଗୁମ୍ଫିତ ହୋଇ ଲୋହିତ ପୁଷ୍ପ ମସ୍ତକରେ ବହୁଥିବା ଶିମୁଳି ବୃକ୍ଷକୁ ଘୃଣି କରିଥିଲା । ବସନ୍ତର ଚିତ୍ରା ଓ ରଙ୍ଗରଙ୍ଗିଆ ଝଡ଼ଫୁଲିତା ଥିଲା ଦୃଷ୍ଟି ଟେକର ଆବରଣ । ଜାମ୍ବୁକୋଳି ଗଛର ଡାଳସବୁ ନଅଁ କିଆ ଓ ସବୁଜ ଥିଲେ । ଏହି ନବୀନ ଗନ୍ଧକିଆ ପତ୍ର ଭିତରୁ ତ ଟୋପର କପୋତ କେଣା ମେଳାର ହଡ଼ ଯାଉଥିଲେ ଗାଛରେ ଥିବା କେନ୍ଦୁକି ବୃକ୍ଷକୁ । କେନ୍ଦୁକ ଗଛରେ ଯେତେ ଜଣା ଙ୍କ । ଫଳ ଥିଲା ସବୁଜର ଫଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । କେନ୍ଦୁକ ଗଛର ଗଛତଳେ ଛଡା ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଏବେ ତାଙ୍କର ଗୁଣ ଓ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ମୂଲ୍ୟା-ଙ୍କନ ଚିନ୍ତାକର କୋଟରଜଣ ଯୋଗେଇ ଫଳସବୁ ତୋଳିନେଲେ ଯାଇ ଥିଲେ । କେଉଁଠି କେଉଁଠି କେତେ ଅବଧ ପାଚିଲା ଫଳ ଝୁଲୁଛି ଗଛକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଦୋଳି ଖେଳ ଆନନ୍ଦର ଘଣ୍ଟି — ଫଗୁଣର ମହିମା । କପୋତ କପୋତୀ ବାସୁଦେବଙ୍କରେ ଉଡିଯାଉଥିଲେ କେନ୍ଦୁକି ଗଛରୁ; ବସୁଥିଲେ ଯାଇ ମହୁଲ ଗଛରେ । ମହୁଲ ତାଙ୍କର କେତୋଟି ଅଂଶରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଫଳଧରିଆ ଅଛି । ମହୁଲ ଫୁଲ୍ତି ଗୋଟି ଗୋଟି । ଏକ ଦୁଇ ଗଣୁଛି । ଅପୂର୍ବ ଗଣିବା ଶେଷରେ ଦେଖୁଛି କେତେ ଅଜ ନାହିଁ, କଏ କହିବ ଗୋଟେଇ ନେଲାଣି । ଅଜଥିରେ ମୂଳରୁ ଶୋଷିଯାଉଛି ।

ଏହି ସୁଷମା ପରିବେଷ୍ଟନ ଓ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଗାଉଛି ରାଗି ନାନାଦ ତାନେଇ ମାନେଇ ପାଉଛି । ଅତିଥିଙ୍କୁ ସବୁ ଚାଲିଯାଉ । ଅଙ୍ଗନ ଜୀବନର ଏହା ତୃଷ୍ଣା ପୁଷ୍ପ ଭାଙ୍ଗିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେତେ ବୁଲୁଥିବାରୁ ତାକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକାରେ ତାହା ପଳାଉଛି । ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦଶ ଦିନକୁ ଦଶ ତାହୁଣ୍ଡି ମାପି ଗୁଣି ଯାଉଛି । ମୋର କାଳର ବାଟର ଚରମାଙ୍କୁ ନେଇ ଟେକିବା ଦିନ । ତିନ କାଳି

ବେଣ୍ଡେଜ ଖୋଲି ପେନସିଲିନ୍ ମଲମ ଦେଉଛି । ନିଜ ନିଘ ଲିକ୍ ନ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଦାଗ ଓ ମଲମକୁ— ଚକ୍ ଚକ୍ ଓ ଛଟକା ହେଉଛି । ଯା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ବନ୍ଧୁ ହରିହରଙ୍କୁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଦେଖିନାହିଁ । ସମ୍ବଲପୁର ତା ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ଛୁଟିରେ ଭଉଣୀ ଘର । ଆମି ଏଠି କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଛୁ । ଆମଘର ବହୁଦୂର ଖାଯାଲଗା । ମହିଷରେ ମହିଷରେ ଯାଏ । ବନ୍ଧୁର ଅଭାବରେ ମନଟା ଫାଙ୍କା ଫାଙ୍କା ଲାଗୁଛି । ଏ ବର୍ଷ ମୋର କଲେଜ ପଢ଼ା ପ୍ରାୟ ବନ୍ଦ । ଘରେ ରହିବା ପଢ଼ ଅଭାବ । ଧାନ ମୁହିଁ ଯୋଗୁଁ ବାହାରେ ଚଲା ଦେବା ପାଇଁ ଅସମର୍ଥ । ଏତିକିବେଳେ ହରିହର ଆସେ, କଣ ହେଲା ଆସି-ନାହିଁ ? ଖଟ ଉପରେ ତାହାକୁ ଦେଖିଲି ଚକ ଲାଗିଲା । କିଏ ବୁଝିଲି; ପାଟିକଲି—"ହରିହର ! ହରିହର ମୁହଁ ଫେରାଇ ହରିହର ଉତ୍ତର ଦେଲା—"କିଏ ? ତୁମ୍ଭେ !" ଯାଉଛି । ସେ ଯେତେ ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଲା ମୋତେ ସେତିକି ଲଜ୍ଜା ଲାଗୁଥାଏ । ଏ ଦାଗ ଦେଖି ସେ କଣ ପଚାରିବ ? ମୁଁ ବା କି ଉତ୍ତର ଦେବି ? ଅଗ୍ନି ଶିଖାକୁ ଦେଖି ଉଡ଼ିଯାଇ ପାପୁଲିରେ ଲୁଚି ଛପି ଥିବା ପିମ୍ପୁଡ଼ିର ଗ୍ରାସରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ଆସିଥିବା ପତଙ୍ଗ ପରି ମୁଁ ନିଜକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏଁ ।

—"କରେ, ତୋ କପାଳରେ କଣ ହେଲା ? ....ଏଁ, କେତେ ବଡ଼ ଦାଗ, ଗୋଟାଏ ଆଘାତ" ।

ମୁଁ କହିଲି—"ଅଁ, ଏଇଠି ବସିବା, କହିବି ।"

—"ତୁ ଆଗ କହ କଣ ହେଲା" ?

ଆମେ ଦୁହେଁ ନାଳ ବାଡ଼ରେ ଥିବା କ୍ରମ୍ପଟେ ଘୁଞ୍ଚରେ ବସିଲୁ ।

୬ — ନାଟକର ଅବଦାନ —

—"ମୋ କପାଳର ଏ ଦାଗକୁ ଦେଖି ହରିହର ତୁ ପଚାରୁଛୁ କେମିତି ଏ ଦାଗଟି ହେଲା ? ଏମିତିର ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଶରୀରର କୌଣସି ନା କୌଣସି ଅଙ୍ଗରେ ଚିହ୍ନଥାଏ । ଏଇଟା ମଧ୍ୟ ମୋ ଭିତରୁ ସେମିତିକା ଗୋଟାଏ । ଏପରି ଭାବୁନୁ କାହିଁକି ? ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ସହଚର ମଧ୍ୟରୁ କେବେ ମୁଁ ନଜୋର ହେଲେ ବିଜ୍ଞାପନ ଜରିଆରେ ମୋତେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏ ଚିହ୍ନ ବାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ବିଜ୍ଞାପନ— ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ; ଜୀବନର ଏକ ଭୁଲ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅନ୍ତିମ ପରିଣତି ଏ" ।

—"କୁମୁଦ, ଏମିତି ଗୁଡ଼ାଏ କଣ କହୁଛୁ ? କେଉଁ ଦୁର୍ଘଟଣାର ବିଜୟ ମୁକୁଟ ତୋ କପାଳର ଏ ଆଘାତ" ?

—"ହଁ, ହରିହର, ଏ ବିଜୟ ନୁହେଁ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର । ଆମ ଗାଁରୁ ତୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଗି ଚାଲି ଆସିଲା ପରେ ଆମ ଗାଁ ଯୁବକ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିଥିଲେ "ଉପେକ୍ଷିତା" ନାଟକ । କ୍ଲବଘର ତିଆରି ହେବ । ସମସ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ନାଟକରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଡାକିଥିଲେ ମୋତେ । ଟିକେଟ୍‌ର ବିକ୍ରୟ ଲବ୍ଧ ଧନରୁ ଶୋଭା ଡିଆ ମଞ୍ଚରେ ପୁରସ୍କାର ଦେଉଥିଲେ ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କୁ । ନାଟ୍ୟକାର— ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳ ରଥ; ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ— ଶ୍ରୀ ଭଗବତ ପଣ୍ଡା; ନୃତ୍ୟଶିଳ୍ପୀ— କୁମାରୀ ପଦ୍ମା ମହାନ୍ତି, ଅଭିନେତ୍ରୀ—କୁମାରୀ କୁମୁଦିନୀ ମେହେର ପ୍ରମୁଖଙ୍କୁ କ୍ଲବ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ମାନପତ୍ର

ଓ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ଅଭିନେତା ହିସାବରେ ମୋତେ ମାତ୍ର ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ମାନପତ୍ର ଦିଆଗଲା । ଏଥିରେ ମୋର ଖୁସିହେବା ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଆମ ଜିଲ୍ଲାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା କଳା ବିକାଶର ଏକ ଅଙ୍ଗ । ଦୁଃଖୀ ଶିଳ୍ପୀ ଓ କଳାକାରଗଣ ଉତ୍ସାହିତ ହେଲେ ବିଶେଷ ଭାବ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇବେ । ଆମ ଗାଁର କ୍ଲବ ଘର ଦିନେ ନା ଦିନେ ଠିଆ ହେବ । ତୋତେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଗାଁରୁ କଲେଜକୁ ଆସିଥିଲି । ତୋତେ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଭବାନୀପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚି ତୋ କଥା ବୁଝି ବୁଝି ଶୁଣିଲି ଶୁଭେନ୍ଦୁ ମେହେରର ପାଖକୁ ମୋ ନାଁରେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଆସିଛି । କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲକୁ ଆସୁ ଆସୁ ବାଟରେ ଶୁଭେନ୍ଦୁ ଦେଖି କହିଲା— "ଭାଇ କୁମୁଦ, ମଥୁରା ଗାଁରୁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଆସିଛି । ଆସ ମୋ ରୁମ୍‌ରେ ରଖିଛି ଦେବି ।" ତା କହିବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ପତ୍ରଟି ରଙ୍ଗା ହୋଇ ଥିଲା ଅତି ଯତ୍ନରେ । ଖୋଲି ପଢ଼ିଲି । ସେ ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ମଥୁରା ଗାଁ ମଧ୍ୟର ସମିତି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପଠାଇଥିଲେ— "ପ୍ରି କୁମୁଦବାବୁ, ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ଚଳିତ ବର୍ଷ ଫଗୁଯାତ୍ରାକୁ ଆସନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ଆସିବା ବାଟକୁ ଚାହିଁ ରହିଲୁ । ଇତି — କୁବେର ପଣ୍ଡା (ମଥୁରା)" । ଶୁଭେନ୍ଦୁକୁ ପଚାରିଲି— "ଆଚ୍ଛା ଶୁଭେନ୍ଦୁ, ଆମ ଗାଁକୁ ଚିଠି ନ ପଠାଇ ଏଠିକି କାହିଁକି ପଠାଇଲେ ?" ଶୁଭେନ୍ଦୁ କହିଲା— "ନା, ନା, କୁବେରବାବୁ ଭବାନୀପାଟଣା ଆସିଥିଲେ । ଗତକାଲି ଏ ପତ୍ର ମୋତେ ଦେଇ ଡାକରେ ପଠାଇ ଦେବା ପାଇଁ କହି ଚାଲିଗଲେ ।"

"ହେଉ", କହି ମୁଁ ଜନାଟେ ବସ୍ ଧରି ଘରକୁ ଗଲି ଓ ସମିତିର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ଗଲି ମଥୁରା ଗାଁକୁ । ସେଠିକି ଯାଇ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲି ଚନ୍ଦ୍ରା ଓ ଶ୍ରୀମୁଖ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ

କଳାକାର ରୂପେ ସେମାନେ ଅବନମିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ସହିତ ତଳକୁ । ଘଟନାପୁର ଦୋସ୍ତ ପିଅନ୍ ଗୃହର କଳ୍ପ ବନ୍ଧୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଶୁଣ ଭଏ ନାଟକରେ । ତା ପାଖରେ ଅଭିନୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚିଷ୍ଟ କଳାଅଛି । ସେ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ତାଣ୍ଡବ ନାଚ, ଶବରନାଚ, ମଦନ ଓ ରତିର ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରି ଦର୍ଶକ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ମାତାଲ୍ କରିଦିଏ । କିନ୍ତୁ ପଦ୍ମା ଉପରେ ତା'ର ଚିଲ ଦୃଷ୍ଟି । କପୋତ ଯେ ଚିଲକୁ ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ ଏପରି ନୁହେଁ; ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବକ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ କୋଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚିଲ କପୋତକୁ ଝାମ୍ପି ନେବ !! ପଦ୍ମା ଏ ବିଷୟରେ ସଚେତ ଥିଲା । ସେ ବରଂ ମୋତେ କହିଲା — “ଘଟନାପୁର ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କୌଣସି ଦୃଶ୍ୟରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବି ନାହିଁ” ।

—“କଣ ହେଲାକି ? ଏଥିରେ ଅସୁବିଧା କଣ ?”

—କାରଣ କିଛି ନାହିଁ । ଘଟନାପୁରର ପାଷ୍ଟିଠା ବଡ଼ ଅପରିଷ୍କାର । ସେ ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେନାହିଁ । ଚିଲଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଚ୍ଚରିତ୍ରତା ଓ ସଦାଚାରର ଆଶା କରିବା ବୃଥା । ଈର୍ଷାରୁ ଦୟା କ୍ଷମା ସହାନୁଭୂତି ପରି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଭାବ କସ୍ମିନ୍ କାଳେ ଜନ୍ମି ପାରେନାହିଁ ।

—“ହଁ, କୁମୁଦ, ଆଜି ଅଭିନୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଈର୍ଷାର ଯେଉଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଓ ପ୍ରତିହିଂସା ଲାଗି ରହିଛି ତାହା ଯଦି ଥରେ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ ତେବେ ତାହାର ସ୍ୱରୂପ ହେବ ଏକ ଝଞ୍ଜାର ଆବର୍ତ୍ତ ।”

—ଠିକ୍ କହିଛୁ । ଏ ଦଂଶନରେ କହିଁକି, ଆଖି, କାନ, ନାକ କେହି ବି ଈର୍ଷାର ସ୍ୱାଦର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ନାରାଜ ହେବେନାହିଁ ।

—"ଜାଣିଶୁଣି ବଣା ଭିତରକୁ ଯିବା ଭୁଲ, ନିଶ୍ଚୟ ଭୁଲ୍" ।

—ନାହିଁ, ନାହିଁ, ତୁ ଜାଣିନୁ । ସେଗାଁରେ ଯେଉଁଅ ଜାକ ଜମକରେ ଯାତ୍ରାହୁଏ ମୋର ବଡ଼ଇଚ୍ଛା ଦେଖିବାକୁ । ତୁ ଥରେ ଗଲେ ଦେଖିବୁ । ସେଦିନ ମନୋରମ ଗୀତ ଓ ଉତ୍ସାହକୁ ଏବେ ନ ପାରେ ସେ ଗାଁରେ ଚନ୍ଦ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଫଗୁଦଶମୀ ଦିନ । ଗହଳରେ ଠାକୁରଙ୍କ ଭିଡଫଗୁ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି ଶେଷହେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଠାକୁରଙ୍କ ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କଲୁଁ । ଏକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସମସ୍ତେ ବସିଲୁଁ । ଚର୍ଚ୍ଚାହେଲା ହୋଲି ଉତ୍ସବ । ପଣ୍ଡିତେ ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ଆଗ୍ରସ୍ଥ ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ବିଷୟରେ ଏକ ସାରଗର୍ଭକ ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ । ସେଗାଁର ଯାହା ପ୍ରତିବର୍ଷ ହେଉ ଏବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଭରିଭରି ହୋଇଥିଲା । ତିନି ହଜାର ଚରି ଲୋକ ଆଖ ପାଖ ଗାଁରୁ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସ୍ଥିର ହେଲା— ତହିଁଆର ଦିନ "ବସନ୍ତ ବିଜୟ" ନାଟକ ଅଭିନୀତ ହେବ । ଗାଁ ଯୁବକ ଦଳ ଆଗରୁ ଏ ନାଟକ ଶିକ୍ଷା ଅଭ୍ୟାସ କରିଥିଲେ ।

ମୋତେ ଓ ପଦ୍ମାକୁ ମଦନ ଓ ରତିର ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ଆମେ ଦୁହେଁ ସ୍ୱୀକୃତ ଦେଇ-ଥିଲୁଁ । ପ୍ରଥମେ ଏ ନୃତ୍ୟ ବିଭାଗରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ପରେଆପୁନ । ପଦ୍ମାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ଅନିଚ୍ଛାରେ ତାକୁ ବାଦ୍ ଦିଆଗଲା । ଆମେ ଦୁହେଁ ତା ପରଦିନ ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟରେ ନୃତ୍ୟଟି ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ପାଇଁ ମନସ୍ଥ କଲୁଁ । ପଦ୍ମାର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ମୁଁ ଏଡ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ । ତୋର ସୁଗଠିତ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ନୃତ୍ୟକଳାର ବିଭିନ୍ନ ଭଙ୍ଗୀ ଦର୍ଶକ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ ଓ ଚକିତ କରିବ ଏ କଥା ମୁଁ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲି; ସେ ହେତୁ ସେ ଆମ ଗାଁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ତାଙ୍କ ଅତୁଳନୀୟ ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରି ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇ ଥିଲା । ଆଶା ଓ ଆଶ୍ୱାସନା

ତା'ର ହୃଦୟକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲା । ହଠାତ୍ ବା କ୍ରମେ ସେ କୌଣସି ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ଅଭିନେତ୍ରୀ ହୋଇ ଚିତ୍ର ଜଗତରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରେ ।

୩—ସୁଭଦ୍ରା—ପୂର୍ବବୃତ୍ତାନ୍ତ

ଏହି ଅଭିନେତ୍ରୀ ଭଦ୍ରାଙ୍କୁ ଆପଣମାନେ ଏଥର ବୁଝିବେ । ସେ ପିତୃହୀନା । ତା'ର ମା ଅଛନ୍ତି । ପିତା ଅଶୋକ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାର ପରେ ମା ପାଗଳୀ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଯାଠ ଘଣ୍ଟା ଗ୍ରନ୍ଥ ସଙ୍ଗୀତ ବାଦ୍ୟ ନୃତ୍ୟରେ ନାମ କମାଇଲେ । ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଘର ଅସୁବିଧା ହେବାରୁ ମାଙ୍କ ଯତ୍ନ ନେବାପାଇଁ ଗୃହକୁ ଆସିଲା । ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଦେଲେ ତା'ର ପାରିଶ୍ରମିକ ଏକଶହ ଟଙ୍କା ବାନ୍ଧି ରୋଜଗାର କରେ । ପାଗଳୀ ମାଙ୍କୁ ଭରଣପୋଷଣ କରେ— ତା'ର କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସାର ଚଳାଏ । ଅଶୋକ ମହାନ୍ତି ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ଡାକ୍ତର ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାଁ ଥିଲା । ଜୟପୁର ଫେରିବାରେ ଟ୍ରକ୍ ଆସୁଥିଲା ବେଳେ ଏକ ଆକସ୍ମିକ ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଘଟଣାସ୍ଥଳରେ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ । ଈଶ୍ୱରର ଏ କଠୋର ନିୟମ । ଏଥିରେ କାହାର ହାତ ନାହିଁ । ଏକମାତ୍ର ଝିଅ ଭଦ୍ରା ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା । ଏ ବଡ଼ ଆଘାତରେ ମା ପାଗଳୀ । ତା ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ପାଇଁ ଏ ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରି ସ୍ୱାଧୀନା ହୋଇଛନ୍ତି । ସେ ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି ତା'ର ଜୀବିକା । ଅନେକେ ଉପହାସ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ । ଲୋକେ ସବୁ କେତେ କଥା କହନ୍ତି; ଟୀକା ଟିପ୍ପଣୀ କରନ୍ତି । ସବୁକଥା ଶୁଣି ବି ହସିଦିଏ । କେଉଁ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ଚଳେଇବାକୁ ହେବ— ଏ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା । କଳାକୁ ଫୁଟାଇବାକୁ

ହେବ — ଏ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷା, ଅଭ୍ୟାସ ଓ ସାଧନା । ଜୀବନ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଆହୁରି କେତେ ବାଟ ଅଛି । ମାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ପନ୍ଥ, ପଥ ଓ ପୋଷାକ ହଠାତ୍ ଗ୍ରହଣେ ଜୀବନରେ । ତା'ର ଆହୁରି ଜଟିଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକେ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ ତା'ର ସାହସ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି ।

ଏଣ୍ଟି ଅଭିନେତ୍ରୀ ଛଦ୍ମା ନଟନୃତ୍ୟ ଯାତ୍ରା ଅଭିନୟ ଦେଖାଇବାକୁ ମଥୁରାଗାଁକୁ ଯାଉଥିଲା । ନୃତ୍ୟାଳୀକୁ ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ଦେଶୀଳସ୍ଥରେ ଅବୃତ୍ତି କରୁଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଲୋକ ଅଣ୍ଣାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଅଭିନୟ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ ।)]

୪ ଉତ୍କଣ୍ଠାର ଜାଗରଣ

—ବୁଝିଲୁ ହରିହର, ତାସନ୍ତି ମନ ଖୋଲି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ସୁବିଧା ପାଉଥିଲା ସେଦିନ ମଥୁରାଗାଁରେ । ଛଦ୍ମାକୁ ପଚାରିଲା — "ଛଦ୍ମା, ତୁମେ ଏ ବୟସରେ ଘର ସଂସାର ନ କରି ଏ ପେଶାରେ ଲାଗିଛ କାହିଁକି ?"

—"କୁମୁଦବାବୁ, ସଂସାରରେ ମୋର ଆଉ କିଏ ଅଛି ? ମା ପାଗଳୀ, ମୁଁ ଅସହାୟା । ପାଗଳୀମାଙ୍କୁ କିଏ ପୋଷିବ ? ସେ କାହାର ହୋଇ ରହିବ ? ମୋତେ ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାପାଇଁ ତେବେ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆଉ କଣ ହୋଇପାରେ ? ପେଟ ବୁଭୁକ୍ଷା ମଧ୍ୟ କୁ ଆଉ ଜେଲ ଯାଉ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ତ ଏତିକା ଦାଟ ।"

—"ତୁମେ ତ ଭଲ ପଢ଼ୁଥିଲ । ମେଟ୍ରିକ ପାଶ କରି ପରେ ଏ ବୃତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ କଣ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ?"

—"ହୋଇଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ମାଙ୍କ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କିଏ କରନ୍ତା । ମୁଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣାମାନ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ମନେ କରନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋ ବାପାଙ୍କ ପୁଅ, ଝିଅ ନୁହେଁ । ମାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ଭାର ମୋ ଉପରେ । ଆଜି ଆପଣଙ୍କୁ କଣ କହିବ ?"

—"ତମକୁ କେହି କିଏ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇଲେ ନାହିଁ ? ତମର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ କେହି ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ ?"

—"ଦେଖାଇଲେ ଯେ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ବାବୁ, ଅଫିସର । ବାପାଙ୍କର ମାମୁଁପୁଅ ଭାଇଙ୍କର ପୁଅ । ଆମର ବନ୍ଧୁ ଲୋକ ହେବେ । ବାପା ବଞ୍ଚିଥିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ ମୋ ମନରେ ଏମିତି ଲାଗିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ମୋ ମନରେ ଦେଖାଦେଲା ଏକ ବିପ୍ଳବ— ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା । ଏ ନୃତ୍ୟକଳାର ପ୍ରସାଦରୁ ଯାହା ପାଏଁ ତିନିଁର ଆମେ ଚଳିଯାଉଁ— ମୁଁ, ମା ଓ ଆଉ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । ଏହିତ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସାର ଓ ସଂଗ୍ରାମ ।

ଏତିକି କହିସାରି ରେଣୁ ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ଦେଖିଲି ତା ମୁହଁରେ ହସ । ସେ ନିରୁପାୟା ଓ ନିରାଶ୍ରୟା । ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନେ ହେଲା ତାହାର ସଂକଳ୍ପ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ତା'କୁ କେହି ବିଚ୍ୟୁତ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ମୋ ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା । ମୋର କହିବାର କିମ୍ବା ଦେବାର କିଛି ନ ଥିଲା । କେବଳ ନଟୀର ଝଟିଯାଠି ପାଇଁ ଆଉ ଥରେ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ଘୁଙ୍ଗୁର ପିନ୍ଧିଲା । ନାଚିରେ ନାଚିରେ ରେଣୁ ହସିଦେଇ କହୁଥାଏ—"ଦେଖନ୍ତୁ କୁମୁଦବାବୁ, ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଯେପରି ଅନେକଙ୍କ ପାଦତାଳ ଭୁଲ୍ ନ

ହୁଏ । ମୋ ସାଥୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ତ୍ରକଲ୍ ମିଶାଇ ନାଚନ୍ତି । ନାଚ ନ ଜାଣି ସେତେବେଳେ ମାଦଳକୁ ଦୋଷ ଦେବେ ନାହିଁ ।

—"ହଁ, ଦେବୀ, ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁଛି" ।

ମୋଟେ ଲଜ୍ଜା ମଣିଲି ମୁଁ ଶିଖିଲି ନୃତ୍ୟ । ମୁଁ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରି ଦୁଇବାର ଅଭ୍ୟାସ କଲି । ଦେବୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ ଚମତ୍କାର । ନୃତ୍ୟ କଲାବେଳେ ମନେ ହେଉଥାଏ ଜୀବନ ସାରା ଦେବୀଙ୍କୁ ମୋ ଜୀବନର 'ଅନ୍ତଃପୁରର ଅନ୍ତେବାସୀ' କରନ୍ତି । ହୃଦୟର ଇଚ୍ଛା ଏକ ଦିଗରେ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ପିତା ମାତା ଓ ଅଭିଭାବକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ମୋ ଉପରେ ମୁଁ ଜାଣେନା କେଉଁ ପଥରେ ଯାଉଛି । ପିତାମାତାଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ବିବାହ କରିଛି କି ନାହିଁ ? କେବଳ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା । ପ୍ରାଣର ଆବେଗ ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଦେଶ ବାଣୀ ଏ ଦୁଇ ମଧ୍ୟରେ ହୃଦୟର ଆବେଗ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ପଥର ତଳେ ଚାପି ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଗଲା ।

୪ – ଅଭିମନ୍ୟୁ

ଏକାଦଶୀ ସନ୍ଧ୍ୟା । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ସାଜସଜ୍ଜାରେ ସଜ୍ଜୀଭୂତ । ଲୋକ ମେଳ ଲାଗିଛି । ଠିକ୍ ଆଠଟା କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ରେ ନାଟକର ପ୍ରଥମ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ । ଆଠଟା ପଇଁତିରିଶ ମିନିଟରେ ତୃତୀୟ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ନାଟକର ପରଦା ଖୋଲିଗଲା । ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟରେ ଶୁଭିଲା କରତାଳି ଉପରେ କରତାଳି ଦର୍ଶକ ମଣ୍ଡଳୀରୁ । କରତାଳି ଦେବା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ ହୋଇଗଲାଣି । ଭଲ ହେଉ ବା ମନ୍ଦ ହେଉ ଦିଅ କରତାଳି । ଶେଷ ହେଲା ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ । ଗାଁଗହଳର ଲୋକ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ । ପିଲାଏବି ଜାଗି ଉଠିଥାନ୍ତି କେତେ ଦର୍ଶକ ଗାଉଁଲି

ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ । ଦେଖା ଯାଉଥାଏ ନୂଆ ନୂଆ ଚୋକପଣ । ଧୂଆଁ କୁଣ୍ଡଳୀ ପରି ଘେର ଦେଉଥାଏ । ଉତ୍ପନ୍ନ ଦୃଶ୍ୟ ପରେ ଆସିଲା ଆସର ନୃତ୍ୟ ।

ମଦନ ଓ ରତିର ନୃତ୍ୟ ସହଚର୍ଯ୍ୟା ପାଇଁ ମୋତେ ଓ ପଦ୍ମାଙ୍କୁ ନୂଆ ବେଶରେ ସଜାଇବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ପଦ୍ମା ଫିକଲୋହିତ ରଙ୍ଗର ଖଣ୍ଡେ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ନିଜକୁ ସଜାଇଲା । ସେ ନିଜେ ନିଜକୁ ସଜାଏ । ତା ପାଇଁ କୌଣସି ରୂପକାରର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ । ମୋତେ ରୂପକାର ତାଙ୍କ ଆଖିକୁ ସୁନ୍ଦର ଲାଗିଲା ପରି ମଦନ ବେଶରେ ସଜାଇଲେ । ଫୁଲ ଧନୁ ଓ ଶର ଧରିଦେଲେ ହାତରେ । କାନ୍ଥରେ ଝୁଲା ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଦର୍ପଣକୁ ମୁଁ ଥରେ ଅଧେ ଚାହିଁଲେ ଦେଖେ ତ ପଦ୍ମା ମଧ୍ୟ ଚାହିଁଛି ସେ ଦର୍ପଣକୁ । ତା ବେଶକୁ ସେ ଦେଖିବ ମୋ ବେଶକୁ ମୁଁ ଦେଖିବି । ଦର୍ପଣକୁ ଦେଖି ଆଖି ଫେରାଇ ଆଣିଲେ ପଦ୍ମା ଅଳ୍ପ ହସିଦିଏ । ଏହି ହେଲା ମୋ ଗ୍ରହର ଦରଦ, ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭରୁ ଏକ ଅଜଣା ବସନ୍ତର ଆହ୍ୱାନ— ଉନ୍ମାଦନାର ନିକଟ ସଙ୍ଗିଣୀ, ମୋ ଜୀବନର ଏ ଭାଗ ପାଇଁ ଏକ ଅଶୁଭ କ୍ଷଣ ଓ କୁଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରର ପ୍ରଭାବ, ଅଭାବର କଣ୍ଟା ।

ଆମେ ଦୁହେଁ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ନୃତ୍ୟ ତାଳରେ ଉଠି ଆସିଲୁ ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ । କରତାଳି ଉପରେ କରତାଳି । ଅନେକଙ୍କ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ପୁରୁଷର ବଳିଷ୍ଠ ଭଙ୍ଗୀ ଓ ମୁଦ୍ରା, ସ୍ତ୍ରୀର ଲଳିତ ଆହ୍ୱାନ । ବସନ୍ତ ଉନ୍ମାଦନାର ଆକର୍ଷଣୀ । ଦର୍ଶକ-ମଣ୍ଡଳୀ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ । ଆମେ ଦୁହେଁ ନୃତ୍ୟ କରୁଥାଉଁ । ହଠାତ୍ ମୋ ଗୋଡ଼ରେ ଖଣ୍ଡେ ତକ୍ ଖଣ୍ଡ଼ ଆସି ବାଜିଲା । କିନ୍ତୁ ଖିଆଲ୍ କଲି ନାହିଁ । ନୃତ୍ୟର ତାଳ ଦେଇ ନଚାଇଲି ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ।

ତାଙ୍କ ପିଲ୍ଲଙ୍କ ମଝିରେ ବସିଥାଏ ପଟ୍ଟନାୟକ । ମୋ ଅଙ୍ଗକୁ ସତୃଷ୍ଣ ନୟନରେ ଅନାଉଥିଲା । ଅନୁମାନ କରୁଛେନି ଏଇଟା ତାହାର ହର୍ଷର ସଙ୍କେତ । ନୃତ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଥାଏ । ପରଦା ପଡ଼ିବା ଆଗରୁ ହୁଇସିଲ୍ ବାଜିଲା । ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ପାଟିକଲେ— "ଆଉଥରେ, ଆଉଥରେ" । ଦେଖାଇବାକୁ ହେଲା ପୁଣି ଥରେ ସେହି ପ୍ରାଣସ୍ପର୍ଶୀ ନୃତ୍ୟ । ନାଚ ନାଚ ସଦା ମୋ ହାତ ଧରିଲା । ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ନାଚିଲୁ । ସଦା ମୋ ଦେହରେ ସାମାନ୍ୟ ଆଉଜେଇ ପଡ଼ିଲା । ପରଦା ପଡ଼ିଗଲା । "ଚମତ୍କାର, ଚମତ୍କାର"— ବାହାରେ ତୁରି ପଡ଼ୁଥାଏ । ନାଟକର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍କ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଦେଖିଲି ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ—"ନମସ୍କାର" । ମଞ୍ଜଗୃଜକ ମହାଶୟ ପାଟି କଲେ—"ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଯାହାର କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ତସ୍ୱାଙ୍କର ଚାଲି ଯାନ୍ତୁ—ଦୟାକରି ଚାଲି ଯାନ୍ତୁ" । କଥାଟି ବୁଝିବା ଆଗରୁ ସେ ବାହାର ହୋଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । "କଣ ହେଲା ? କଣ ହେଲା ?"—ମୁଁ ପଚାରିଲି । ସେ ବାଧାଦେଇ କହିଲେ— "ଆପଣ କାହିଁକି ବାଜେକଥା ପଚାରୁଛନ୍ତି । ଚାଲ ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କୁ ନ ଚାହିଁଲେ ଯାହା ହୁଏ······ ଆପଣ ନିଜ ବ୍ୟବସାୟ ଦେଖନ୍ତୁ । ଅବା କେଉଁ ଘର ଜାହାଜ ଖବର କାହିଁକି ?"

୭ — ଚିନ୍ତା ଓ କ୍ରୀଡ଼ା

ସଦାର ବ୍ୟବହାର ଓ ତାହାର ନୃତ୍ୟ ମୋ ଦେହରେ ଏକ ଶିହରଣ ଖେଳାଇ ଦେଉଥାଏ । ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ମୋର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା । ମନକୁ ଦୁର୍ବଳତା ଅଧିକାର କରି ରଖିଥାଏ । ମୁଁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଖବର ନେବାକୁ ଭୁଲିଗଲି । ସଦା ଦେହର ରୂପଶ୍ରୀ

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ରୂପ ଦେଇ ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ବନ୍ଧ କରୁଥାଏ । ନାଟକ ସଫଳ । ଯା ବହାଲୁ ସେ ଗଲୁଁ ।

ସକାଳୁ ମୁଁ ସଭାପତିଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରି ବଳଧିଆମାଳ ଚାଲି ଆସିଲି । ଘରେ ରହିଲି । ପଦ୍ମା ଜୁନାଗଡକୁ ଫେରି ଆସିଲ । ତା ମାଙ୍କ କଥା ବୁଝିବ, ଘରେ ରହିବ । ମୋ ମନ ସରୋବରରେ ଟୋକାଟିଏ ପଡ଼ି ତରଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଦୁଇଟା ବେଳେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପାଇଲି । ଲେଖାଅଛି—"କୁମୁଦବାବୁ ନମସ୍କାର । ମନରେ କିଛି ଭାବିବେ ନାହିଁ । ଆଉ ଥରେ ଦୋଳି ଖେଳିବୁ । କାଲିକି ଆସିବେ । ଅସୁବିଧା କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । —ଆପଣଙ୍କର ପଦ୍ମା ।"

ମନ ନାଚି ଉଠିଲା । "ବେଗି ଖୋଜ ଏବେ ପାଢା ବଇଦ ବଟାଇଲ ଛାଡ଼ା" । ସୁରକଳି ଦୋଳି ଖେଳି ଫିରି ଆସେ ଘରକୁ । ଏ କଥା ଜାଣି ନ ଥିଲି ଯେ ଏ ଖେଳ ମୋ ପାଇଁ ହେବ ବିଷାଦମୟ । ପଦ୍ମା ଦୋଳି ଖେଳିବା କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ । ମା ଚାଲିଲି । ଏ ମାଦକତାର ଫେନିଲ ଟିକା ସେ ଜାଣିନ ଜଣେ ? ତାହାର ଘର ବାରଣ୍ଡାରେ ବସିଥାଏଁ । ଅନେକ ଲୋକ ଆସୁଥାଏ··· ଅନ୍ୟ ନ ଥିଲୁ ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲି ସକାଳକୁ ।

× × ×

[ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଗବେଷଣା. —

ସତକୁ ସତ ଶୀତଋତୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ଲୋକେ ଆଉ କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼େଇ ହେଉ ନାହାନ୍ତି; ଖରାର ସୁଆଦ ମଧ୍ୟ ଖାଉ ନାହାନ୍ତି

ତାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ଠିଆ ହୋଇ । ତେବେ ଏ କଣ ? ଶୀତକୁ ଧକକା ଦେଇ ଆସିଛି ବସନ୍ତ ତାହାର ସମସ୍ତ ଶୋଭା ନେଇ··, ସବୁଠି ଉଦ୍ଦାମ ଭାବ ଖେଳାଇ । ଗଛ ପତ୍ରକୁ ନାନା ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ କରିଛି । ସେହି ରଙ୍ଗକୁ ଅନୁକରଣ କରିବା ପାଇଁ ମାନବ ମଧ୍ୟ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଛି ଆଜନ ପାଇଁ ସେ [illegible] ବାହାରିବ — ଫଗୁ ଖେଳିବ, ରଙ୍ଗପାଣି ପକାଇବ, ଗୋପିକ ଶେଖର, ଗୋପିକ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ସାଜିବ; ହସିବ ହସାଇବ; ରସିବ ରସାଇବ । ନିଜ ପ୍ରକୃତିକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରକୃତିର ସାମ୍ୟ ରଙ୍ଗରେ ନିଜକୁ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ମିଶାଇ ଦେବ; ମତ୍ତହେବ ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବରେ······ହୋଲି ଖେଳିବ । ସ୍ଲୋଗାନ ଦେବ "ହୋଲିରେ ! ହୋଲିରେ !!"

ବାଃ ! ମାନବ ମନରେ କି ଆନନ୍ଦର ଖେଳ ! କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଦରିଦ୍ରତା ଦୂରେଇଯାଏ, ଜଞ୍ଜାଳ ନିଜ ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଯାଏ; ନଶ୍ୱରତା ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଲୁଚିଯାଏ । ମାନବ ନଶ୍ୱର ରଙ୍ଗରେ ବିଶ୍ୱ ସଙ୍ଗୀତ ମିଶିଯାଏ, ମଦନର ଜୟଗାନ ହୁଏ ।

ଯେଉଁ କାଳରେ ଶିବ ତାଙ୍କର ଅଗ୍ନି ନେତ୍ରରେ ମଦନକୁ ଜାଳି ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ କରି ଦେଇ ଥିଲେ । ଆଜି ମଦନ ଅନଙ୍ଗ । ସେ ଅଦୃଶ୍ୟ ନିଦ୍ରା ଭିତରେ ରହିଛି । ଏହି ଉତ୍ସବରେ ମାନବ ଅନଙ୍ଗର ଭାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ରଙ୍ଗର ମୂର୍ଛା ପିନ୍ଧିଛି । ହାୟରେ ଭବ ! ଆଜିକାର ପରିବେଷଣାରେ ତୋ ଦେହରେ ସୁପ୍ତ ସମ୍ମୁଖ ମୁଣ୍ଡଟେକ ଧକ୍କା ମାରି କିଏ ଦେଉଛନ୍ତି ଭକ୍ତି ଭାବକୁ ! ବସନ୍ତର ପରମ୍ପରାରେ ଭକ୍ତ ଏବଂ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ମଦନ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆଗ-ମନରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । କାହିଁ ସେ ଭକ୍ତି ? ଜୀବନକୁ ଭକ୍ତି କଳିକାରେ ଭକ୍ତିରସ ପ୍ଲାବିତ କରନ୍ତୁ, କାହିଁ ସେ ପ୍ଲାବନ ?—

କାହିଁ ନସ ଉଦାର ଓ ଗମ୍ଭୀର ଗଦ୍‌ଗଦ ଧ୍ୱନି ? ତୋହର ପ୍ରକାଶ ମଗ୍ନ ଆନନ୍ଦ ବାସ୍ତବ — ଅତ୍ର ଚିତ୍ତ ଓ ଆନନ୍ଦର ଉଦ୍ରେକ । ତେବେ ଫଗୁଣର ଜାଗରଣ କାହିଁକି ?

ଶୌର୍ଯ୍ୟ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ତରରେ ଜବରଦସ୍ତି କଳଗାଣି ଗାଳିବା ଏ ସବୁର ଜୀବନ୍ତ ଛନ୍ଦ । ପ୍ରିୟ ଭଉଣୀଙ୍କ ଆଖିରେ, ପିଣ୍ଡୁରେ ଓ ଓଷ୍ଠରେ ପିଚକାରି ମାରିବାରେ କି ଆନନ୍ଦ ସେଥି ମଦନ ତେଲଙ୍ଗ ଅବଧନା ପାଇଁ ତ । ଜାଗି ଉଠିଛି ଭାରତ ସାରା ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଅସଂଯତର ଖେଳ । ନାହିଁ ପରମାତ୍ମା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆରାଧନା; ନାହିଁ ଶ୍ରୀମଙ୍ଗିଳ ଉତ୍କୁଳ କଣା । ଅଛି ତେବେ କଣ ? — ଏକ ଆକସ୍ମିକ ଝଡ଼, ଝଡ଼ରେ ଆଜି ନାଚୁଛି ତୋଫାନ ପର୍ବ । ଏ ପର୍ବ ସୁନ୍ଦର ଶେଷରେ କ୍ଷୋଭର ପର୍ବ, ମୃତ୍ୟୁର ଖେଳ, ଆଶଙ୍କାରେ ଭରପୂର୍ଣ୍ଣ ପର୍ବ, କଟିମାଡ଼ର ଚିତ୍କାର ପର୍ବ, ବୋତଲ ମାଡ଼ର ମୁଣ୍ଡଫଟା ପର୍ବ, ଲୁହବୁହା ଗ୍ୟାସର ପ୍ରୟୋଗ ପର୍ବ, ବିଷାଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ତାଣ୍ଡବ ପବନର ଚିତ୍ର । ଧନ୍ୟ ଅନଙ୍ଗ ! ତୁମେ ନୃତ୍ୟକର, ଆସିଛି ତୁମର ପାଳି । ସମ୍ପାଦକରେ ନାଳିତ ହେଉ ଆଧୁନିକ ହୋଳି ପର୍ବ । ପ୍ରକୃତି ମୁଗ୍ଧା ହୋଇ ଅଛି ବସନ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣାଢ୍ୟ ଶୋଭାରେ । ଭକ୍ତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଜ୍ଞାନ ଲୁଚିଯାଇ, ତା'ର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରୁଛି ମିଳନ ଫୁଲର ଉଦ୍ଭଉଦ୍ଭ ଫଗୁଣଙ୍କ ।

ଏଥି ନୈବେଦ୍ୟକୁ ଏମିତି ବୁଝିଲେ ଠିକ ହେବ । ବସନ୍ତ ଋତୁ ଯାଇ ନାଚେ କୋଇଲି ସାଜ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲନ୍ତା, ବୃକ୍ଷଙ୍କ ନବ ପଲ୍ଲବର ଫଳଗଛ ତାଡ଼ାର ନେହର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମନର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ନଟଙ୍କ ହୃଅନ୍ତେ । ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ଲୁହବୁହା ଗ୍ୟାସରେ ଚକ୍ଷୁରେ ହୃଅନ୍ତା । ଦେହ ସମ୍ବତ୍ସରରେ ଝକତ ପଦ୍ମ ଯାଇ ପଦ୍ମଙ୍କ

କୁମାରୀ ବେଶରେ ରଙ୍ଗଖେଳି ଆସନ୍ତି। ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ନିଶ୍ଚୟ ଓହ୍ଲାଇ ଆସନ୍ତେ ଧରଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ। ମଧୁପ ଦଳ ସେମାନଙ୍କ ଗୁଞ୍ଜନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବଙ୍କୁ ପିଠି ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇ ଦିଅନ୍ତି। ଜଷାପଣୀ ଦୋଳି ଖେଳିଲେ ନଞ୍ଚିକା ହୋଇ "ହୋଳିରେ, ହୋଳିରେ" ଡାକ ଦିଅନ୍ତି। ନବ୍ୟ କୁମାରୀ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ରଙ୍ଗ ପାଣି ଖେଳି ଖେଳି ସକାଳ ଛଅଟା ଠାରୁ ଅପରାହ୍ନ ଦୁଇଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କରୁଥାନ୍ତି।

ଏ ଭିତରେ, ସମପୁର ଏକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯାହାର ନାମ ସକାଳ ଛଅଟା ଠାରୁ ତିନ ଦୁଇଟା,— ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିଲୁ ନ ବହୁରୂପୀ ସାଜ ଅନଙ୍ଗମନ, ଜାହାଙ୍ଗୀର ବାଦଶାହ ମନ, ନେପୋଲିୟନ ମନ, ଚିନ କୋଣିଆ କାଚର ମନ, ଶିଟିର ବାଘଭାଲୁ ମାନଙ୍କୁ ଅମୃତ କରି ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅନେକଟା ସଂଗୀତର ଜଳରେ ନଚା ଛଡ଼ାଇ ଥାଉଁ ପଦ୍ମା କୁମାରୀ ଦେଖନ୍ତି ଓ ଶୁଣନ୍ତି। ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବଙ୍କୁ ତହିଁ ଆରଦିନ ମଧୁର ବଚନରେ କହନ୍ତି ହେ ଦେବ, ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ହୋଲିପର୍ବ ଆଜି ହେଉଛି ଏକ ଆନନ୍ଦ ମହୋତ୍ସବ। ଗଞ୍ଜାମ ଦୋଲଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବରେ ହୋଲି ପର୍ବ ଲଭି ଜାଲ ବାଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଲଠିମାଡ଼ ପର୍ବରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସୃଷ୍ଟି-ଖୁନ୍ଦରେ ପାଳିତ ହେଲା। ଅହ୍ମଦାବାଦରେ ହୋଲି ପର୍ବଦିନ ମଦନ ନଜେ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଆଇନ୍ ଜାରି କରିଦେଲେ। ଦିଲ୍ଲୀବାସୀ ହୋଲି ପର୍ବକୁ ଆନନ୍ଦ ସହକାରେ ଦଙ୍ଗାପର୍ବ ରୂପେ ମାନିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ। କଲିକତାରେ ରଙ୍ଗପାଣି ସବୁ ଗୁଳି ଓ ବାରୁଦରେ ପରିଣତ ହେଲା। ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ରଙ୍ଗପାଣି ଅଭାବରେ ରକ୍ତପାଣି ବ୍ୟବହାର କଲେ। ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ବୁଝାଇଲେ, କେହି ବୁଝିବାକୁ ନାହାନ୍ତି। ସ୍ଲୋଗାନ୍ ଉଠିଲା — "ହୋଲି ପର୍ବର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉ"।

ଏହାର ନୂତନ ନାମ ହେଲା "ଦଙ୍ଗାପର୍ବ"। ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ଯାଉଥିବା ଉକ୍ତ ଜନତା ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବରେ ପୋଲିସ୍ ପାର୍ଟିକୁ ରଙ୍ଗପାଣି ଦ୍ୱାରା ଅନୁସରଣ କଲେ। ପୋଲିସ୍ ପାର୍ଟି ନିଜ ପାଖରେ ମହଜୁଦ୍ ଥିବା ରଙ୍ଗପାଣିରୁ କେତେକ ବଉଣ୍ଡି ପିଚକାରୀ ମାରି ଦେଲେ। କେତେଜଣଙ୍କ ଉପରେ ଚୋଟ୍ ଲାଗିଯିବାରୁ ଉତ୍ତେଜିତ ବସନ୍ତ ସେବକ ମଧ୍ୟ ଭୀଷଣ ଖପ୍ପା ହେଲେ। ଆଜିକାଲି "ଦଙ୍ଗାପର୍ବ" ଅବସରରେ ଯାଇ "ଲୁଟ୍ ପର୍ବ"ର ସୂତ୍ରପାତ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାରୁ ଗ୍ୟାସ ସବୁ ଏହି ପାଳନ ପରି କାଢ଼ାକାଢ଼ି ଗଡ଼ା ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ। ଏମାନଙ୍କ କାଣ୍ଡ ଦେଖି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ସ୍ୱତଃ ଲୁହ ଝରିଗଲା। ମଠମାନଙ୍କ ଅବଶେଷରେ ରୋମାଞ୍ଚକର ପିଚକାରୀ ଲୁଣ୍ଠେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା। ମୁଣ୍ଡମାନ ନାଲି ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ରାସ୍ତାର କାନ୍ଥରେ ଚକଚକ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଆଃ! କପିଳ ଶେଖର ହୋଇଥିଲେ ଉପଚୋକନିର ଆଧୁନିକ ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ଦୃଷ୍ଟିପୂ ବୁଝି ପାରନ୍ତେ। ଉଃ! କି ମାଦକତା ଏ ଉତ୍ସବର ବିକୃତ ରୂପ ପାଳନ କରିବାରେ!!"

ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଉଦୟନଠାରୁ କ୍ଷଣି ହୁଁ କି ନାହିଁ କାରୁ କହନ୍ତେ ନାହିଁ, କାରଣ ପର୍ବକୁ ଯେଉଁ ଯେପରି ପାଳନ କଲେ ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ। ସେ ଦିନନାଥ କେବଳ ଦିବସର କର୍ମର ସାକ୍ଷୀ।]

ଆମ ଅଞ୍ଚଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବାସୀଦିନ ରଙ୍ଗଖେଳ ହୁଏ। ସେ ଦିନ ସକାଳ ହେଲା। ଆଠଟା ବାଜିଲା। ରଙ୍ଗପାଣି ଓ ଫଗୁ ପଦାକୁ ବାହାରିଲା। ଲାଲ, ଧଳା, କଳା କେତେ ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁଗଣ ଆସିଲେ। କି ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ! ସେମାନେ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଫଗୁ ଦେଇ କୋଠିଏ ରଙ୍ଗିନ୍ ଟୋପି ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲେ। ଦେହ ତମାମ୍

ନାଲ୍, ହଳଦିଆ, ସବୁଜ ରଙ୍ଗପାଣି ପକାଉଥିଲେ । ମୁହଁ ଓ ଦାନ୍ତରେ ଧଳା ଓ କଳା ତେଲରଙ୍ଗ ବୋଳି ଦେଲେ । ମୁଁ ଦିଶିଲି ବର୍ତ୍ତମାନ୍ ସାକ୍ଷାତ୍ ମଦନର ସ୍ୱରୂପ । କୌତୁହଳରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ରଙ୍ଗପାଣି ପକାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ବୋତଲରେ ଥାଏ ରଙ୍ଗପାଣି । ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଧରିଥାଏ ତେଲରଙ୍ଗ । ବାଟରେ ଯାହାକୁ ଦେଖିଲି ତା ପଛାଟରେ ଦୌଡ଼ି ଯାଇ ରଙ୍ଗ ପକାଇଲି । ପ୍ରକୃତରେ କି ମଜା ! ଯେ ନାହିଁ କରୁଛି, ଦୌଡ଼ି ପଳାଉଛି ତାକୁ ଥରେ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ପାରିଲେ ମନେ ହୁଏ ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବ ଠିକ୍ ଭାବରେ ପାଳିତ ହେଉଛି । ମନ୍ତ୍ର ହେଲା — "ଯେ ନାହିଁ ବୋଲିବ ତାକୁ ଜବରଦସ୍ତି ହିଁ କରାଯାଉ, କେବଳ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ଭାବରେ ରଙ୍ଗପାଣି ପକାଅ; ବସନ୍ତ ଉତ୍ସବର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କର" । ଏହିପରି କିଛିକ୍ଷଣ ଆମ୍ଭେମାନେ ନିରଙ୍କୁଶ ଭାବରେ ପାଳନ କଲୁ ।

ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଓ ମୁଁ ବାହାରିଲୁଁ ଜୁନାଗଡ଼ । ସଦ୍ଭାବର ଆଦର୍ଶ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ନିତ୍ୟାନନ୍ଦକୁ ଆଗରୁ ଏ କଥା କହିଥାଏଁ । ବାଟରେ ଗୋପାଳ ଓ ଗଣେଶ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିଲେ । ହାଇସ୍କୁଲ ଟୋଲି ପାର ହୋଇ ଗଲୁଁ । ସ୍କୁଲ ନିକଟରେ ପିଚକାରି ଓ ପିଲାମାନେ । ଖେଳ ଲାଗିଛି । କହିଲି ପ୍ରତି ଗଳିରେ ବିଚିତ୍ର ମାନବ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି କଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ବିଚିତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ହେବୁ । ଏହିପରି ସେ ଦଳର ସବୁ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଏକାଠି ମିଶାଇଲେ ତାହାର ମିଶାଣ ଫଳ ହେବ "ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସନ୍ତ, ଆମ ଅଞ୍ଚଳର ପରିପକ୍ୱ ଉତ୍ସବ" । ସତକୁ ସତ କି ମଜା ! କିଏ କହିବ !

ପଦ୍ମା ଘରକୁ ଯିବା ଠିକ୍ କଲୁଁ । ମୁଁ କହିଲି—"ଭାଇ ଗଣେଶ, ପଦ୍ମା ଚିଠି ଲେଖିଛି । ରଙ୍ଗ ଖେଳିବା ପାଇଁ ଗୁଲସିବା" ।

ହେମନ୍ତ ହିଁ କଲେ କିନ୍ତୁ ଟୋପାଏ ନାହିଁ ଜଳ । ସେ କହିଲା— "ପଦ୍ମା କୌଣସି ବର୍ଷ ରଙ୍ଗଖେଳ ନାହିଁ । ନ ଖେଳିବା ଲୋକ ସଙ୍ଗରେ କାହିଁକି ଖେଳିବାକୁ ଯିବା ? ଏ ଗୋଟାଏ ଭଲ ଟୋକା ନୁହେ । ତା ମା ପାଗଳୀ । ଅମେଣ୍ଟାର ତା ଘରେ କାହିଁକି ଅଶାନ୍ତି ଆରମ୍ଭ କରିବା ? ପରିଣାମ ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ପଦ୍ମା କେବେ ଚିଠି ଲେଖି ନାହିଁ ।"

—"ଆମେ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା"

— "ହଟ୍ଟନାପୁର ନିଶ୍ଚୟ ଆସିଥିବ । ପଦ୍ମା ତାର ବନ୍ଧୁଲୋକ ।"

—"ହଟ୍ଟନାପୁରକୁ ଆଦୌ ରଙ୍ଗ ଲଗାଇବା ନାହିଁ, ଆମେ ଏତେଜଣ ଅଛୁଁ, ସେ ଜଣେ, ଜଣ କରି ଲଗାଇବ କି ?"

୬—ଶେଷ ଖବର

ସମସ୍ତେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ପଦ୍ମା ଘରକୁ ଆସିଲୁଁ । ପଦ୍ମା ଘରେ ନ ଥିଲା । ଟାଉଣୀମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇ ନେଇଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ଗାଧୋଇ ଆସିବ । ବାଡ଼ପଟେ ଝରଣା କୂଅ । ପିଣ୍ଡାରେ ହଟ୍ଟନାପୁର ଓ ତା'ର ଆଉ ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁ ରଙ୍ଗବୋତଲ ଧରି ବିଚିତ୍ର ବେଶରେ ବସିଥିଲେ । ଅନୁମାନ କଲି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବେ । ପଦ୍ମାକୁ ଡାକିଲୁଁ—"ପଦ୍ମା ! ପଦ୍ମା !" ବାଡ଼ପଟୁ ମାଙ୍କୁ ଧରି ପଦ୍ମା ଆସୁଥିଲା । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସୂଚକଗ୍ରାମରେ ପାଗଳୀ ଆଗପରି ନାହିଁ । ତେବେ ପାଟିରେ କଣ ଗୁଣୁଏ କହୁଥାଏ "ମୁଁ ଯିବି, ପଡିଗଲି, ପଡ଼ିଗଲି", ହି ହି ହସୁଥାଏ ।

ପଦ୍ମା ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଗାଧୋଇ ସାଭି ସଫାଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଥିଲା ।

ମାଙ୍କୁ ନେଇ ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଖଟିଆରେ ବସାଇ ଦେଇ ଦୁଆରକୁ ଆସିଲି । ମୋତେ ଦେଖି ହସି ହସି କହିଲେ—"କୁନ୍ଦା-ବାବୁ, ଆଜି କାହିଁକି ଆସିଲେ ? ଅନ୍ୟଦିନ ଆସିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।"

—"ତୁମେ ଏଥ ବେଳ ଥିଲ ଦେ" !

—"ଅଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ; ମୁଁ ଯାହାଁକି ଏଥ ଦିଅନ୍ତି, କହାକୁ ତ ମୁଁ କେବେ ଦେଇ ନାହିଁ । ଟିକି କଥା ।"

ଏତିକି ବେଳକୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ଅନେକମାନେ ଙ୍କ ବୋଲି ଦେଲେଣି । ପଟ୍ଟନାୟକ "ଚୋରିକରେ ! ଚୋରିକରେ !" —ସ୍ଲୋଗାନ କରି ମୋ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲେ । ସେହି ବେଳରେ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ତ ଇଙ୍ଗିତ ଠିକିଦେଲି । ଗଣ୍ଡା କହୁଥାଏ—"ହଁ ହଁ, କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଖେଳେ ନାହିଁ ।" ଏଣେ ବେଳକୁ ଟାଙ୍କୀ ମା ଖିଲି ଖିଲି ହସୁଥାଏ ଓ ଖଟରୁ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । କହୁଥାଏ—"ପଡ଼ିଗଲି, ପଡ଼ିଗଲି ହୁଁ, ହୁଁ ମୁଁ ଯିବି" । ଏ କଥା ତିନି ଚାରିବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପୁଣି ହସୁଥାଏ । ମୁଁ ମୋ ହାତ ବୋତଲରୁ କିଛି ଦେଇ ଦେହକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲି । ସେଠାରୁ ମୋ କପାଳରେ ଗୋଟିଏ ବୋତଲ ମାଡ଼ ବାଜିଲା । ବୋତଲ ଖଣ୍ଡି ଚୂନା । କାଚ ପଶି ମୋ କପାଳରୁ ରକ୍ତ ବହିବାକୁ ଲାଗିଲା । "କଣ ହେଲା ପଟ୍ଟନାୟକ ବାବୁ"— ସେଦା ଏତିକି କହୁଛି, ମୁଁ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲି । ଆଖି ପିଟୁଳାକେ ପଟ୍ଟନାୟକ ସେଠୁ ଚମ୍ପଟ ଦେଲେଣି ।

ଆଖି ଫିଟାଇ ଦେଖେଁ ମୁଁ କୁଜାଙ୍ଗ ଡାକ୍ତର ଖାନାରେ । ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଟି, ପାଖରେ ମା, ବାପା ଓ ବଡ଼ଭାଇ । ଅନ୍ୟ

ଡାକ୍ତର ପଣ୍ଡା, ଗୋପାଳ, ଗଣେଶ ଓ ଶଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ । ସମସ୍ତେ ମୋ ଆଡକୁ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଅନାଇଛନ୍ତି । ମୋର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଜ୍ଞା ଆସିନି ତେବେବି ବୁଝିପାରୁଛି ଅନାଇ ବୁଝି ପାରେ — ଘଟଣାଟି ତମନ୍ତ ଉତ୍ସବର ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବିନାଶର ଫଳ । ମା କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି— "ଜନ୍ମି, ଜନ୍ମ, ତୁ କାହିଁକି ଡଙ୍ଗ ଚଢିଗଲୁ ? ଆମର ବଂଶ ଉତ୍ସବ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଅଛି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଡଙ୍ଗାରେ ମିଳିମିଶି ନଦୀକୂଳ କୂଳପାଣି ଖେଳନ୍ତୁ । ଆମର ପରିବାର ସମ୍ପଦ ଓ ସୁନାମ । ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦେଶ କଳ୍ପନାରେ ସେମାନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରରେ ସାମାନ୍ୟ ଫରକ । ଢଙ୍ଗ । ଶ୍ରୀ ଧରି ଏତେବାଟ କାହିଁକି ଗଲୁ ??"

ବଡ଼ ହୋଇ କହୁଥାନ୍ତି — "ଏ ଯୁଗରେ ଧର୍ମ କଥା କେହି ବୁଝିବେ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭ, କଣ ପାଇଁ ରଙ୍ଗ ଚେଙ୍ଗିଗଲ ? ଘରେ ଲୋକ ଥିଲେ କଣ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ପାପ ଛୁଟୁଛି । ହୋଲି ଦେବତା ଗବେଷଣା କେତେବାଟ ଗଲାଣି ଆଉ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଅଜ ଗୃହଅଲେ ହୋଲି ମାଡ଼େ ଯେଉଁ ଦଙ୍ଗା ଉତ୍ସବ .... ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ମାନବ ... ସ୍କୁଲ ପିଲା, କଲେଜ ପିଲା । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ନିଜେ ନିଜେ ବୁଝ ..... ଏଡିକରେ ହେଲେ ଏ ଶିଖନ୍ତା !"

ମା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହୁଥାନ୍ତି —"କେମିତି ଲାଗୁଛି ବାପ ?"

ମାଙ୍କ ପାଖରେ ବାପା ଚୁପ୍ କରି ବସିଥାନ୍ତି । ଗଣେଶ ଓ ଶଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ପଚାରିଲେ — "କହୁନୁ କେମିତି ଲାଗୁଛି ?"

ଡାକ୍ତର ବାବୁ କେତଲୀ ଧାଇଁ ସଙ୍ଗରେ ଆସି କହିଲେ—

"ବେଶୀ ସହିତ କେହି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତୁ । ଭଲ ହୋଇ ଯିବ ।"

ଧାତ୍ରୀ କହିଲେ—"ଅପରେଶନ ସମୟେ ଯାନ୍ତୁ । ସେ ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତୁ ।"

ପଦ୍ମା ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହୁଁଥାଏ । ଅଜସ୍ର ଅଶ୍ରୁ ବର୍ଷଣ କରି କରି ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥାଏ । କ୍ଷଣ ମାତ୍ର ମୋ ଶଯ୍ୟା ପାଖକୁ ଆସି ଧାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲା—"ଭଲ ହୋଇ ଯିବେ ତ ?"—"କଣ ହୋଇଛନ୍ତି କି ? ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ! ପାଞ୍ଚ ସାତ ଦିନ ଭିତରେ ଭଲ ହୋଇ ଯିବେ । ତୁମେ କାହିଁକି ଏପରି କାନ୍ଦୁଛ ? ତୁମର ଦୋଷ କଣ ?"

ପଦ୍ମା ଶଙ୍କିତ ଚିତ୍ତରେ ମୋ ଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ ବସି ମୋ କପାଳର ବେଣ୍ଡେଜକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା । ରକ୍ତସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ମୋତେ ସାମାନ୍ୟ ଆରାମ ଲାଗୁଥାଏ । ବାପା ମାଙ୍କୁ କହିଲେ—"ପୁଅ ଭଲ ହୋଇ ଯିବ, ଧୈର୍ଯ୍ୟଧର" । ମା ଆହୁରି କାନ୍ଦିଲେ । ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କଥା କହି ପାରି ନ ଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲି— "ମା !" ମା ମୋ ଆଡ଼କୁ ଦେଖିଲେ । ତାଙ୍କ ଅଶ୍ରୁଭରା ଆଖିକୁ ଦେଖି ମୁଁ କହିଲି "ଅଳ୍ପ ଭଲ ଲାଗିଲାଣି । ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧୁଛି ।" ମାଙ୍କ ସେହି ସମୟର ଦୃଷ୍ଟି ଏବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛଟକା ହୋଇ ମୋ ହୃଦୟରେ ରହିଛି । ମୁଁ ପଦ୍ମାକୁ ଥରେ ଓ ମାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଥରେ ଚାହିଁଲି । ଆଖି ବନ୍ଦକରି ଶୋଇବା ଉପକ୍ରମ କଲି ।

ଏହିତ ଦେଖୁଛୁ କପାଳକୁ; ଏକଥା ସବୁ ଆଜିପରି ଲାଗୁଛି ।

ନଈବର ଘର୍ଘ ନିଶ୍ବାସହିଁ ଏ ପଚାରିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଯାଇ ଥିଲେଣି । ଆକାଶରେ ମଧ୍ୟ ଧ୍ରୁବ ଶୁକ୍ରଟା ତାରା ଦେଖା ଦେଇ ଥିଲେଣି । ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଁ ଓ ହରିହର ଲମ୍ବଗଛ ମୂଳରୁ ଫେରିଲୁଁ ।

—ଗୁଡ଼ାବାଛି—

(୧) ଛକରାସ୍ତା ଓ ଭୁଲୁଆ ଜାଲିଆ ଗହଳ

ନଗର ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧର ଯୋଗେଯୋଗେ ନଥାବାର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱୀପନ୍ତ ତାଙ୍କ ପଥା ଚଳିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ ନ ଚିହ୍ନର ଦୁଷ୍ଟଜାରୀ ଛତ । ସେମାନେ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରନ୍ତି ରାସ୍ତାକୁ, ଯେଉଁ ରାସ୍ତା ଦେଖା ଉପରେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ଜଗୁଆଳ ରୂପ ବସିଛନ୍ତି ।

ପିଚୁରାସ୍ତା ଲମ୍ବିଛି, ବହୁତବାଟ — ଅସରନ୍ତି । ଲୋକେ ଚାଲି-ଛନ୍ତି । ଚାଲିବା ଧାରା କାହାକୁ ମନା ନାହିଁ, ଯା ବାଟରେ ସେ । ଜୀବନ ପଥରେ ବାଟବଣା ହୋଇଥିଲେ ବି ସେମାନେ ତୋଠାଏ ବାଟ । ଜୀବନ ସାରା ଝାଳ ଚୋପା ଅନାଟନ ଦେଇ ଚଳିଥିବାଲ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ହେନ୍ତ ଗୋଟାଏ ପିଚୁରାସ୍ତା ସହରକୁ ଲମ୍ବିଛି । କାହାର କାହାର ବାଟ ଚଞ୍ଚଳ ସରିଯାଏ ଅଜାଡ଼ୁଆ ପରିସ୍ଥିତ ଆସିଲେ । କାହାର କଷ୍ଟରେ ସରେ, ଆଉ କେତେ ଲୋକ କେତେ ସରିବ ବୋଲି ଆକାଶର ଆଲୋକ ଖଣ୍ଡକୁ ଦାବସାଗ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିବାଟା କେବେଁ ବନ୍ଦ ନାହିଁ । ଚାଲିବା ଲୋକେ ନିଜ ନିଜ ଜୀବନର

ପିକ୍ନିକ, ହଙ୍କଂ, ସ୍ୱର୍ଗ, ନର୍କ, ଜଙ୍ଗଲ, ସାଗର ଅପାରଗ ବାଟ ନଥା ଏଣ୍ଟି ଓ ପୁନ ଖୋଲାଥାନ୍ତି । ଏ ଖୋଲିଲେ ବାଟ ମଧ୍ୟ ସରେ ନାହିଁ । ଏ ସ୍ୱପ୍ନ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ କେମିତି ? — ବୁଝ ନାହିଁ । ମନଟା କଣ ଖାଲି ନେଇ ଯାଉଛ କି ? ଛାଣି ଭିତରେ ମାଛ ଖେଳେ । ମନ ଭିତରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କ ଚାଲିଛି ହୁଏ । ସ୍ୱପ୍ନ ଆଉ ଖୋଲିବାକୁ ହିଁ ଦେବ । ଏ ବାଟରେ ବୁଝା ଆମିଙ୍କ ଜନ୍ମବାଟା ଭୁଲ ହୋଇଯିବ, ହେଲେ ବେଳେ ଟାଏ ଭ୍ରାନ୍ତିର ସ୍ପୃହା ମନକୁ ଟାଣି ନେଉଥାଏ ।

ବମ୍ବାଇ ଷ୍ଟାଟେ ଷ୍ଟାଟେ ଛକ ପଡ଼େ × × × × × କେତେ ଛକ ଅଛନ୍ତି ଜଣାପଡୁଏ ନାହିଁ । ଛକ ଦେଖିଁ ନ ପାରିଲେ ଲୋକର ଲାଗେ ଗାଡ଼ିରେ । ଲୋକର ଟିକଏ ଜଣା ହେଲେ ରାସ୍ତା ଭୁଲିବାଟା ଧୂଳିର ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଟା ଶିକ୍ଷା ମିଳେ । ପୂର୍ବଚିନ୍ତା ସମ୍ବନ୍ଧ ଲୋକରଙ୍କ ଚିନ୍ତା ମିଳେଇ ଯାଏ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଚଳମାନ ଅବସ୍ଥା ଆସେ । ଜୀବନର ମଧ୍ୟ ସାଧନା ହୁଏ । ଏହି ପରିବେଶ ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରିଥାଏ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଓ ପରିବେଶଙ୍କର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରେ ମନରେ ଯେଉଁ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜନ୍ମେ ତାହା ହୁଏ ପଥିକର ଚରିତ୍ର ଓ ଜୀବନର ପଥ ।

ଦେଖନ୍ତି ଆଗକୁ ଗୋଟିଏ ଛକ ଦେଖା ଗଲଣି । ଛକର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ସେଲ୍ଟର କ୍ରସ୍ ମର୍କୁରୀ ଜଗିବସିଛି ତମ୍ବୁଟିଏ ପକାଇ । ତମର ଯାତ୍ରା ଟିକେଟ୍ ଦେଖାଇ ଥିବ ସେଇଠି ନିଶ୍ଚୟ ଦେବ । ଟିକେଟ୍ ନ ଦେଇ ବାଟ ନାହିଁ । ଯାତ୍ରୀମାନେ ଟ୍ରକ୍, ବସ୍, ଟ୍ୟାକ୍ସି, ମାଲଗାଡ଼ି, ଜଳଯାନ ସବୁ ଏ ବାଟ ଦେଇ ଗଲେ ଜମା ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଜନଗଣ ନେଉଥିଲେ ଟିକେଟ୍ ପଡ଼େ । ଯାତ୍ରୀମାନେ କହନ୍ତି— 'ଟ୍ରକ୍ ନେବା ଓ ଟିକେଟ୍ ଦେବା ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଦେଶ ଓ ଜାତିର

କାମ"। ଦିବାକର୍ଶି ଜଣେ ରେଳବି ହେଲେ ଏଥି ପାଇଁ ସଜାଗ ରହିଥାନ୍ତି। କେବଳ ଘରୁଆମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ୍ ଅଛି। ଗାଁଉଲି ଘରୁଆ ହେଲେ ଏ କଥା ସହଜରେ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ।

ଘରୁଆଟିଏ ଘରଧରି ଆଗେଇ ଚାଲିଛି। ଘର ତା'ର ନୂଆ। ସେମିତି ଟିକଟ୍ ଲଗିଲା ଭଳି କୌଣସି ଜିନିଷ ଘରରେ ଅଛି ବୋଲି ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ। ଗାଉଁଲିଲୋକ, ତା'ର ଆଶଙ୍କା କାଳେ ଜଙ୍କ ଜାଗାରେ ବାବୁମାନେ କହିବେ - "ଏ, ଘରୁଆ, ରହ। ଏଠିକି ଆ। କଣ ରଖିଛୁ ଦେଖା।" ଅଟକେଇ ଦେଲେ ଅଡୁଆରେ ପଡ଼ିବ। ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ପାଟି ଖୋଲ ପାରିବ ନି। ମାଲିକ୍ ପାଖରେ ନ ଥିଲେ କ'ଣ ବୋଲିବେ କଣଟାଏ ପାଟିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବ। ମାଲିକ ହେଉଛନ୍ତି ବୁଢ଼ାବାବୁ।

(୨) ପରିଚୟ

ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ବୁଢ଼ାବାବୁ ଆସିଥିଲେ ତାଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଘରକୁ। ଆଜି ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ। ବସ୍‌ରେ ଚଢ଼ି ବାହାରି ଯିବେ। ଥରେ ଧରମପତ୍ନୀ ନଜଗାଁ ବସୁମଣିପୁରରୁ ବନମାଳୀପୁରକୁ ବଳଦଗାଡ଼ି ଯୋଗେ ଯାଉଥିଲେ। ବାଟରେ ଦୁର୍ଘଟଣା, ବଳଦଗାଡ଼ି ଓଲଟି ପଡ଼ିବାରୁ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ଗାଁ କୁଟୁମ୍ବ-ଖମାରରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ। ବୁଢ଼ାବାବୁ ଏହି ଘଟଣାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇ ଥିଲେ। ସେହି ଦିନୁ ଏ ସମ୍ପର୍କ। ଭଗବାନ୍ ତାଙ୍କପ୍ରତି ଦୟାକରି ଏତେକ ସୁବିଧା କରିଦେଇ ଅଛନ୍ତି। ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଧରମବାପ। ଏ ଘରଟି ତାଙ୍କ ବୋଝ। ବୋଝ ଭିତରେ ସାମାନ୍ ଅଛି ଗୋଟିଏ କାଠବାକ୍ସ, ବିଛଣା ଶେଯ,

ନୂଆ ଚୁଙ୍ଗୁଣିଙ୍କ ଗୋଠା, ଜଙ୍ଘଡ଼ା ଦାନ୍ତିଏ ଓ ବସ୍ତାଟିଏ। ବସ୍ତା ଘାଡ଼ରେ ଥୋଇଛନ୍ତି କାନ୍ଥ ଛଟକା ଗଜଗଣ୍ଡିକା ଓ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଲେଟ ଖୋଟକା, ସେଁ ବୁଝ ଦେଖାଁ ଯାଉ। ଗୋଠକାଠି ବନ୍ଧୁ କୌଶଳରେ ଧାରେଇଛନ୍ତି ଓ ଉଖିଛନ୍ତି ତୁମ୍ବରେ ବସ୍ତା ଭିତରେ, କେନ୍ଦ୍ର ପେଟିଟ ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ; ତାହାର ଆଗି ମଧ୍ୟ ଚେଠିକ ଜିପିଭାନ୍ତି। ଭାବିଲେ ଅତି ସାଧାରଣ ବସ୍ତା ବୋଲି ଅନୁମାନ ହେବ।

ବୁଢାବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଆପଣମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଚିହ୍ନି ପାରିବେ। କାହିଁକି ଚିହ୍ନି ପାରିବେ ନାହିଁ? ସେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଘର, ଆପଣଙ୍କ ଘର କୁହନ୍ତି କମୋ ଘର ବୁଝନ୍ତି। ତାଙ୍କ ନାସିକା ତଳର ଦାଢ଼ି ନିଶ ଲମ୍ବା ଓ ବହଳିଆ। ନିଶ ଦେଖିଲେ ମନେହେବ ସେ ଜଣେ ବଡ ଘର ଥିଲେ, ନିଶରୁ ଚିହ୍ନି ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶାରୀରିକ ଗଠନ ଓ ଗୁଣରୁ ଅନୁମାନ ହେବ ସେ ଥିଲେ କୌଣସି ଦଳର ସର୍ଦ୍ଦାର। ମୋଟା ମୁହଁ ବଡ଼ା, ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡା, ବର୍ଣ୍ଣ କଳା, ବେଶ୍ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ। ଏକୁଟିଆ ଦେଖିଲେ ଗଡିରେ ଭୟ ଲାଗିବ। ଲଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡରେ ମେଧାକ ଓ ସେହିଁ ପ୍ରକାର ଅକଲ୍ ତାଙ୍କୁ ସ୍ଵୀକାର କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅକଲ୍ ସଙ୍ଗେ ଥରେ ଓଜନ କରିଥିଲେ ନିଜ ମନ ନିକିତିରେ। ସମୀକ୍ଷା କରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ତାଙ୍କ ଅକଲ ସବୁଠାରୁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଓ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ।

ହେଲେ ଅଳଣ ବୁଢାବାବୁଙ୍କୁ କେବେ ଦେଖିଲେ ହସ୍ପାତାଳ ଦୋକାନରେ ଅର୍ଥ ମଣ୍ଡି ପରେ ଆସନରେ ବସିଥିବା ବେଳେ କେଶୁ ସ ଧରି ପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ଏ ବୁଢ଼ା ପାଳକ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ହାତବାରି ଏକ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ତିଆରି କରେ ଓ ତାହାର ମାଧ୍ୟମରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରେ। ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୁଣ ସେ

ସେ ଖୁବ୍ କମ୍ କଥା କୁହନ୍ତି ଓ ଆବଶ୍ୟକ ନ ଥିଲେ ଠମ୍ବୀର ଟୋକା ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି । ଧନ ଦେଖିଲେ ହୃଦୟରେ କଳ୍ପନାର ନୂତନ ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ ମଧ୍ୟ ସେ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଖୋଜୁଥାଏ । ତାଙ୍କ ଗନ୍ଧଭରା ମନକୁ ମାପିବା ଓ ତହିଁରେ ପଶିବା କଷ୍ଟକର । ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କୌଶଳୀ ଲୋକ ସାମନା ସାମନି ଭେଟଘାଟ ହେଲେ ହାର ମାନିଯାନ୍ତି; ଗାଁ ଗୁଡ଼ ଗୁଡ଼ିଯାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନିଜ ଗାଁ କୃଷ୍ଣରୁଖମାରରେ ଜଣେ କୃଷୀର ଜମିରୁ ମାଛ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିବା ବେଳେ ହଠାତ୍ ଧରାପଡ଼ିଗଲେ । ସେଠାରେ ଥିଲେ ସାତଜଣ ଓ ସେ ଥିଲେ ଏକା । ପୁଣି ରାତି ହୋଇଥାଏ । ଏଣେ ସ୍ଲୋକ କଥା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମାଛ ଚୋର ବିଷୟ ପ୍ରକଟ ହୋଇଯିବ ଭୟରେ ରାତାରାତି ଧରମ ଝିଅ ଘରକୁ ଚାଲି ଆସିଲେ । ଅନ୍ତତଃ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ରକ୍ଷା ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ପୁଅ । ଅନେକ ଦିନୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଝିଅକୁ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ବଡ଼ପୁଅ ଧ୍ରୁବ ଦଣ୍ଡସେନା ପିତାଙ୍କ ସହିତ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟିବାରୁ । ଚାଲିଗଲା ରାୟପୁର । ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ । ଆଜକୁ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ହେଲା ତା'ର କୌଣସି ଖୋଜ ଖବର ନାହିଁ । ସାନପୁଅ ଯଦୁମଣି ଦଣ୍ଡସେନା ଗାଁ ସ୍କୁଲ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକତା କରନ୍ତି । ବିବାହ ପରେ ଯଦୁମଣି ରହନ୍ତି ଗାଁରେ ଥିବା ଦୁଇ ବଖରା ଘରେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଖରା ବୁଢାବାପୁଙ୍କ ନିଜକୋଠରୀ । ହଳବଳଦ ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଦୁଇ ଏକର ଜମି ନିଜେ ଚାଷ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ, ଭାଗ ଚାଷରେ ଲଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ଧରମଝିଅ ସୁରମା ବିଧବା । ସ୍ୱାମୀ ନୀଳମଣି ଗଜେନ୍ଦ୍ର ସଂସାର ଛାଡ଼ିଲା ଦିନୁ ସେ ନିଜେ ହଳିଆମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜମି ଚାଷ ଦେଖନ୍ତି । ଗାଁ ଓ ଘରର ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝନ୍ତି । ପୁଅ ହରେକୃ

ବାପ ଶ୍ରୀକ୍ଷ୍ମି ବୁଝନ୍ତି ଦିନ ପାଦେ ପାଦେ ଚାଲୁଥିଲେ । ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପୂର୍ବ ଛ ବର୍ଷ ଚାଲୁଛି । ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ, ବଂଶର ସର୍ବସ୍ୱ ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ପଢ଼ି ସଂସାରର ବୋଝ ଧରୁ ଜାଣୁ—ଏ ଇଚ୍ଛା ସୁକୁମାର । ଧରମ ବାବା-ଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନାତିଟି ମାମୁଁ ମାଇଁଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରହି ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଶେଷକରୁ । ମା ପୁଅ ଏଥିରେ ଖୁସିହେଉଛନ୍ତି । ସୁରମା ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କରିବେ । ହରେକୃଷ୍ଣ ଛୋଟ ପିଲା ହେଲେ କଣ ହେଲା ତାର ମନ ମାନୁଛି, ସେ ଅଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମାମୁଁ ଘରକୁ ଯିବ । ଟକୁଚକ୍ ହୋଇ ଯାଉଛି ।

(୩) ରମେଶ ଦାଦାଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ

ଧାନ ପାଚିଲେ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ମନ ପାଚେ; ଧରମ ଝିଅଙ୍କ ଗାଁ ବାଟ ସିଧା ସଳଖ ଦିଶେ; କସ୍ତୁମଞ୍ଚାପୁର ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରେ । କାମ ଧନ୍ଦାରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହନ୍ତି । ଏଇଟା ପୌଷ ମାସର କଥା । ଦୁଇ ଦିନ ଆଗରୁ କୁହୁଡ଼ି ଘାଙ୍କି ଥିଲା ଚାରିଆଡ଼େ । ସହର ଓ ଗାଁ ଲୋକେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖି ନ ଥିଲେ । ସକାଳ ଆଠଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁହୁଡ଼ି ଥିଲା । ଏ କୁହୁଡି ଭିତରେ କିଏ କେତେ-ଦୂର ପହଁଚି ଗଲା ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ାବାବୁ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆକାଶ ନିର୍ମଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କୁହୁଡ଼ି ଦୂରେଇ ଯାଉଥାଏ । ଦିନ ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଚିକ୍ ଚିକ୍ କରୁଥାଏ । ପିଠିକି ଖରା ଆରାମ ଲାଗୁଥାଏ । ବହୁତ ଲୋକ ନିଜ ନିଜ ବାଟରେ ଚାଲିଲେଣି । ଘଣ୍ଟୁଆ ଚାଲୁଥିଲା । ପଛକୁ ଅନାଇଲା ବୁଢ଼ାବାବୁ ଦିଶୁନାହାନ୍ତି । ନିଜେ ନିଜେ କହି ପକାଇଲା—"ହଁ, ଆସୁଥିବେ ପରା । ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା" ।

ରସ୍ତାର ଗୋଟିଏ ଧାରକୁ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ । ତା ପାଖକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଜାମୁଗଛ । ଅନ୍ୟ କଡରେ ସାମନା ସାମନି ଆମ୍ବଗଛ । ଗଛ ଗୁଡ଼ିକର ଛାଇ ପିଚୁରସ୍ତାରେ ବଙ୍କାଚିତ୍ର ହୋଇ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଶୀତଳ କରୁଛି । ଅଧା ଛାଇ ଅଧା ଖରା । ଏଇଠି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟକୁ ଠାକୁରେର ଗଡ଼ୁଆ ଗାଡ଼ିକୁ ରଖି ଅଟକି ଗଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧିଥିବା ସାଦା ଗାମୁଛାର ଚଉଡ଼ା ପିନ୍ଧେଇ ଝାଡ଼ି ଝୁଡ଼ି ହେଲା । ବସିଗଲା ବୁଢାବାବୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ । ଚଳଚଳେ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା ଘୂରୁଥାଏ । ତେଣୁ ଭିତରେ ବୁଢାବାବୁଙ୍କ କଥାଟିଏ ଥିଲା ।—"ବୁଢାବାବୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅସୁଥିବେ । ହାଙ୍ଗରେ ଗାଡ଼ି ପୂରାକୁ ଆସୁଥିବେ । ବଗ୍ଗୁଡ଼ ଗଳିଆ ଟେଙ୍ଗିଟେ ମଧ୍ୟ ଆସୁଥିବ । ଆସୁଥାନ୍ତୁ ହୋ ସେ ଯାହେଉ । ଘାଞ୍ଚକୁ ଆସିଲେ ହାଁ ହୋଇ ପିଇ, ଉଦ୍ଧି ଦେବ । ବୁଢାବାବୁ ସାଙ୍ଗରେ ଛୁଟିଟି ଯାଉଥିଲେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । କାହାଁ ଘର କେ ବୋଲିଲଣି ? ମୁଁ ଗୁଣର ବୋଲି ବୋଲୁଛି ପିନା । ମୋ ସଂସାରର ଘର ତ ଦେଖି ହେଲେ ହୋଲିବାକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି ? ବୁଢ଼ାବାବୁ କହିଛନ୍ତି, ମାଳବାକୁ ଦେଖ—ସତର୍କ ହୋଇ ଯାଉଥିବୁ ବାଟରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବୁ । ତାଙ୍କ କଥା ମାନୁଛି । କୁଦୁରୁ ରଣାକୁ ପିନା ଚଢ଼ଦେଲେ । ଏ ଟେଙ୍ଗିଟେ ନାଏକକୁ କାହିଁକି ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ····· ଗୁଡ଼, ଗୁଡ଼; ଆମର ସେଥିରେ କଣ ଅଛି । ଗଳ ଉପର କଅଁଳ ଅଛି । କଅଁଳର ପାଣି ଯେଉଁ ପଟକୁ ଯିବାକଥା ଯିବ । ନାଳିଗାଣି ଶୋଷିନେବା କଥା ଶୋଷିନେବ । ନ ପାଚିଲେ କଅଁଳରେ ପାଣି ରହିବ । ଶାଗ, ମରିଚ ଫଳିବା କଥା ଫଳିବ । ପ୍ରକୃତି ବିକୃତି ହେଲେ ଧାନ ଓ ଶାଗ ସବୁଜ ଗଛକୁ ମଧ୍ୟ ପୋକ ଖାଏ ।

"ଏଁ,·· ··· ଏ ଘଟଣ କିଏ ଆସୁଛି । ହଁ ··· ହଁ, ଉମେଶ

ଦାଦା ।" ଭାତୁଆ ଘାଣ୍ଟି କରି ଡାକିଲା —"ଏ ଦାଦା, ରମେଶ ଦାଦା, ଝୁଆଉ ଚଳି ।"

ରମେଶ ବାବୁ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁଥିଲେ ସମ୍ମୁଖ ଆମ୍ବ-ଗଛ ତଳକୁ । ମଗ୍ନ ଥିଲେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗଭୀର ଚିନ୍ତାରେ । ତାଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ ଆଖି ଉଡ଼ିଗଲା ଭାତୁଆ ଉପରେ । ପରିଚିତ କଣ୍ଠସ୍ୱର । ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ଦେଖିଲେ ଭାତୁଆ ନିଜ ଚିହ୍ନା ଲୋକ, ଅତି ଆପଣାର । ହସି ହସି କହିଲେ—"ଭଲରେ ଥାରେ କାଳିଆ । ଏତେବେଳେ ଘର ଧରି କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଲୁ ? ବୁଢ଼ାବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ କି ?"

—"ପଛରେ ଆସୁଛନ୍ତି, ବହୁତ ବାଟରେ ଅଛନ୍ତି ।"

—"ଆଚ୍ଛା; କାଳିଆ, କଣ ହେଲାକି ? କଥାଟାର ସତ ମିଛ କିଛି ଜଣାଗଲା ନାହିଁ ।"

—"ହଁ, ଦାଦା" । × × ×

କାଳିଆ ରମେଶଙ୍କୁ ହେସ୍ତ ମାନ୍ୟରେ ଡାକେ । ଏକାଗାଁର ଲୋକ । ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହେଲେ ଘରୋଇ କଥା, ଗାଁ କଥା, ସହର ସମାଚାର, ଗୌନ୍ତ୍ୟାଣୀଙ୍କ ମନୋବୃତ୍ତି, ବୁଢ଼ାବାବୁ ଓ ଲୋକଙ୍କ ବିଷୟରେ ଦୁଇ ଚାରି ମିନିଟ୍ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । କଥାଟା ସରେ ନାହିଁ କେବଳ ଦିନେ ଦିନେ ଘଣ୍ଟେ ଅଧଘଣ୍ଟା ଲାଗିଯାଏ । ଭଲ ମନରେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଙ୍କ ଘରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି ।

ରମେଶ ବେହେରା ଗାଁର ଜଣେ ନାମଜାଦା ଧନୀ ରଇତ, କିନ୍ତୁ କାଳିଆ ଗରିବ ଗୌନ୍ତ୍ୟାଣୀଙ୍କ ଚାକର । ଗୋଟିଏ ବଂଶର ।

ଆଜକୁ ଗୁଣବର୍ଷ ହେଲା ଗୌରୀଶାନୀଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହର କାମ କଲା ଦିନୁ ଧରମବାବ ବୃନ୍ଦାବାବୁଙ୍କ ଘର ନିଆ ଅସା କରେ । ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟ୍ ନାଏକ ବୃନ୍ଦାବାବୁଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ । ତା ପାଖରେ ଧାନ ଗୋଦାମ ଗୁହ । ଆଜି କାଳିଆ ବୃନ୍ଦାବାବୁଙ୍କ ଘର ନେଇ ଆଗେ ଆଗେ ବାହାର ଅସିଛୁ । ବୃନ୍ଦାବାବୁ କାଳିଆକୁ ଉପରେ ଉପରେ ଭଲ ପାନ୍ତି, କାରଣ ସେ ରମେଶର ସାଙ୍ଗ । କାଳିଆ ପାଖରୁ ରମେଶର ଖବର ଜାଣିବା ପାଇଁ କୌଶଲ କରନ୍ତି । କାଳିଆ ସବୁ କଥା ସିନା କହିବ କିନ୍ତୁ ତା'ର ଦାତା ବିଷୟରେ କିଛି କହିବ ନାହିଁ । ଯାହା ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ଲେଙ୍ଗୁଟ ପାଖରୁ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେ । ସବୁ କଥା ଠିକ୍ ଠିକ୍ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାହା ବୁଝି ପାରନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜାଣିଛନ୍ତି ରମେଶ ଭଲ ପଢୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରୁ ପୋଥିରେ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧିବାକୁ ହେଲା, କାରଣ ବାପାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ । ଗୃହଜମି କିଏ ଦେଖିବ? ପଢାଶୁଣା ଗୃହକାମରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

କାଳିଆ ବୃନ୍ଦାବାବୁଙ୍କଠୁ ଶୁଣେ— "ସଂସାରରେ ଧର୍ମ ଦରିଦ୍ର ସାର୍ଥକ୍ୟ କେହି ବୁଝିଲେ ପାରିବେ ନାହିଁ । ନ ବୁଝିଲେ ଦେଶରେ ଶାନ୍ତି ମିଳିବ ନାହିଁ" । କାଳିଆ ଭୂମିହୀନ । ଆଶା ଅଛି କାଳେ ଗୌରୀଶାଣୀ ମା ଖଣ୍ଡେ ଅଧେ ଜମି ଦେଇଦେବେ ଏଣୁ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରା କରିଛି । ଭଲକାମ ଦେଖାଇଲେ ଖଣ୍ଡେ କାଆଁର ଦେବେ ବୋଲି ଗୌରୀଶାଣୀ ମା କହନ୍ତି । ବୃନ୍ଦାବାବୁ ଛଳନା କରି କାଳିଆକୁ ବୋଧ କରନ୍ତି--"ତୁ କାଳିଆ, ଦିନେ ସମସ୍ତଙ୍କଠୁ ବଡ଼ ହଳିଆ ନିଶ୍ଚୟ ହେବୁ । ତୋର ଉନ୍ନତି ଅଛି । ଧରମ ଝିଅକୁ କହି ଏକ ଏକର ଜମି ଓ ଭିଟାଜମି ଖଣ୍ଡେ ଠିକ୍ କରି ଦେବି । ବିଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ଥା" ।

ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଜମି ବିଧବା ଲୋକ କଣ

କରିବ ? ଘୃଷ ଜନ୍ତ ଘାଣ୍ଟିଲେ ତ ହେବ । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଦୃଷ୍ଟ । ଦୁଖ ଅଷର ପଢ଼ିଲେ ବଡ ଘୃକାର ଖଣ୍ଡ୍ର କରିବ । ଘାଠ ହେଁ ସମସ୍ତେ ତ କରୁଛନ୍ତି । ଶଳନ ଏକର ଜମିରୁ ବାଛି ତାଙ୍କୁ ହଗୃଷ ଏକର ଲେଖି ଟୋକାଟକ ଭଡ଼ପ୍ସୁ କରି ଦେଲେ ଚଳିପିବ । ଭଡ଼ପ୍ସୁ କଲୁ ବେଳକୁ କାଳିଆ ଝଣ୍ଡେ ଘାଟରେ ଘାଇପିବ । ଏ କଥା ମନେ ମନେ ଭାବି ସେ ଭାଗ ଝୁମି ହୁଏ କାନ୍ତି ରମେଶ ଦାଦାଙ୍କ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ତାଡକୁ ଜମି ଆସେ ନାହିଁ କ ବୁଡାବାବୁ ଏଥର ସେ କଥା ଶିପି ବାହାର କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଉଁ କଥା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ରମେଶ ପାଖରେ ତା'ର ସମ୍ମାନ "ହଁ ଦାଦା" —

—"ହଁ, ଦାଦା ! ତୁମେ ତ ସବୁ କଥା ଜାଣିଛ । ତୁମକୁ କାହୁଁ ଅଛପା ନାହିଁ । ତୁମକୁ ସେ ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି । କହନ୍ତି—"ଲେଙ୍ଗୁଟେ ଘ ଜମିକୁ ରମେଶ ଉପରେ ଉପରେ ପଞ୍ଚ ମାସ ନେଇ ଯାଉଛି । ସେଥି ପାଇଁ ଲେଙ୍ଗୁଟେ ଅବୁଝାରେ ଧନ କାଟୁଛି, ତା ସମ୍ମାନ ଚଳିକୁ ଖସି ପଡୁଛି ।"

—"ଆରେ କାଳିଆ, ତୁ ଜାଣିଛୁ ମୁଁ ନଗଦ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଗଣି ଜମି ବନ୍ଧକ ରଖିଛି । ଟଙ୍କା କଣ ମାଗଣା ପଡୁଛି । ଟଙ୍କା ନ ଦେଲେ ଜମି ମୋର ନାମରେ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରେସ ହୋଇପିବ । ଏ ବୁଢା କେତେ ଗଭୀରରୁ ଟାଣି ପିଉଛି । ମୋ ଭାତରେ କଣ ହାତ ଦେବାକୁ ଯାଉଛି ? ତୁ ଯିବ ଆଉ ଥିବୁ, ଗାଁରେ ଅଶାନ୍ତି ଖେଳେଇ ଦେବ" ।

—"ହଁ, ଦାଦା !"

(୪) ଲେଙ୍ଗୁଟି, ଋଣ ଶଙ୍କିତ

ଲେଙ୍ଗୁଟି, ଭଣା ଗାଁର ଜଣେ ମୂଲ। ତା ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦୁଇ ଝିଅ। ବଡ଼ଝିଅ ତମ୍ବଣୀ, ବୟସ କୋଡ଼ିଏ। ସାନଝିଅ ତାରାମଣି, ବୟସ ସତର ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରମ କଲାଣି। ଦୁହେଁ ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟା ହୋଇ ସାରିଛନ୍ତି। ଏ ଗୋଟାଏ ଯୋଗ୍ୟ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ଲେଙ୍ଗୁଟି ପକ୍ଷରେ। ଗତ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ ଚଳାଚଳ ଅସୁବିଧା ହେବାରୁ ଅତି କୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ପିତୃ ଅର୍ଜିତ ନିଜ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶରୁ ଅଧିକ ଏକର ବାନ୍ଧ ହୋଇ ରମେଶ ବେହେରା ପାଖରେ ବନ୍ଧକ ରଖି ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ନେଇ ଆସିଥିଲା। ଚୁକ୍ତିନାମା ଲେଖା ହୋଇଛି ତିନି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସମୂଳସୁଧ ନ ପରିଶୋଧ କଲେ ରମେଶ ନାଁରେ ଜମି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ କରିଦେବ। ଏଥିପାଇଁ ଗାଁଲୋକ ସାକ୍ଷୀ ଅଛନ୍ତି। ଏହି ଜମି ଉପରେ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ଆଖି। କେମିତି ଟଙ୍କା ତିନି ହଜାର ହାତକୁ ଆସିଲେ ଲେଙ୍ଗୁଟିକୁ ପଟେଇ ରମେଶକୁ ଜମିଟି ବେଦଖଲ କରିଦେବେ ଓ ନିଜନାଁରେ ଜମି ଦାଖଲ ଖାରଜ କରି ନେବେ।

ଲେଙ୍ଗୁଟି ପାଖରେ ଥିବା ଆଉ ପାଞ୍ଚ ଏକର ଜମିକୁ ତା' ଭାଇ ଟେଣ୍ଡେଲା ବଣାକୁ ଭାଗ ଚାଷରେ ଦେଇଛି। ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପାଖରେ ମାସକୁ ତିରିଶ ମାଣ ଧାନରେ ଗୁମାସ୍ତା କରୁଛି। ଏଥିରେ ତା' ତିନି ପ୍ରାଣୀ କୁଟୁମ୍ବ ଚଳନ୍ତି। ଜମି ମୁକୁଳେଇବା ତା ପକ୍ଷରେ ସହଜ ନୁହେଁ। ପାଞ୍ଚ ହଜାର କେଉଁଠୁ ମିଳିଲେ ବନ୍ଧ ଫେରି ଦଅନ୍ତା। ଅନାବୃଷ୍ଟି ହେବାରୁ ଗାଁ ଗୋଲା ସମିତିରୁ ଦୁଇ ଭରଣ ଧାନ ଓ ତିନିଶହ ଟଙ୍କା ଋଣ ଆଣିଥିଲା। ସେତକ ମଧ୍ୟ ସେ ପରିଶୋଧ କରିନି। ଏବଇ ତାଲୁକଦାରଙ୍କ ଅଫିସରୁ ଜମି ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ତକାବି ଋଣ ବାବଦକୁ ରମେଶ ବେହେରା ମତେଇ ଦେଇଛନ୍ତି।

ସରକାରୀ ପାଉଣା ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିଶୋଧ ହୋଇ ନାହିଁ । ସରକାରୀ ନୋଟିସ ତା ଉପରେ ଜାରି କରା ଯାଇଛି । ନ ଦେଲେ ଜମି ନିଲାମ ହେବ । ରଣାଙ୍ଗଣରେ ଖରମାନ୍ତ ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁ ବୁଢ଼ାବାବୁ ଆସିଲା ବେଳୁ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ସେ ଜଞ୍ଜାଳ ସାଗରରୁ ପାର ହୋଇ-ଯିବ । ବୁଢ଼ାବାବୁ ତା ଆଖିରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସମୁଦ୍ର ଜାହାଜ । ଦୁହିଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିବଳରେ ଜାହାଜ ପାର ହୋଇ ଯିବ, ବୁଢ଼ାବାବୁ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ହାତର ଲାଞ୍ଚ ରହିଛି । ନୌକା ପଡ଼ିଲେ ଗୋଦାମ ଘର ଧାନ, ଗୁଡ଼ଖଳି, ମୁଗ ଡହସୁ ହୋଇ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଇସା ସମାନ ଭାଗ ହୋଇଯାଏ । ବୁଢ଼ାବାବୁ ମଧ୍ୟ ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁ ପରି ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ହାତରେ ପାଇ ଖୁବ୍ ଖୁସି । ଯୁଦ୍ଧର ଅଭିଯାନରେ ସେ କଷ୍ଟକୁ ଜାଣିବେ । ଅଭାବରେ ସ୍ୱଭାବ ନଷ୍ଟ ହେବା କଥା । ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁ ପାଖରେ ଘଟିଛି । ଧାନ ଗୋଦାମରୁ ଧାନ ମାପ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ପୁଡ଼ାରୁ ପାଞ୍ଚମାଣ ଭାଙ୍ଗି ଦେଖାଇ ଦିଏ । ଗୌନ୍ତ୍ୟାଣୀ ଏ ବିଷୟ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଧାନ ପୁଡ଼ାଭିତରେ ଶୁଖିଯାଇ ଏପରି କମିଯାଏ — ତାଙ୍କର ଧାରଣା । ବୁଢ଼ାବାବୁ ଏ ଧାରଣାକୁ ବଦ୍ଧମୂଳ କରି ଦିଅନ୍ତି—"ସବୁଠି ଏମିତି ହୁଏ ଲୋ ଧରମଟିଅ । ଏଇଟା ସାଧାରଣ କଥା" ।

ଏ ବର୍ଷ ତା' ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ଧରି ବସିଛନ୍ତି ଯେ ବଡ଼ଝିଅ ଡମ୍ବୁଣୀକୁ ଯେପରି ହେଲେ ବାହାଦେବ । ଅବିବାହିତା ଝିଅକୁ ଘରେ ରଖିବା ବିପଦ୍‌ଜନକ । ଘିଅ ଝିଅ ପ୍ରାୟ ସମାନ । ନିଆଁ ବାଜିଲେ ଘିଅ ତରଳିଯାଏ । କେତେବେଳେ କେଉଁ ଯୁବକଙ୍କର ଆକର୍ଷଣରେ ଡମ୍ବୁଣୀ ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁର ଇଜ୍ଜତ ହାନି କରିଦେଇ ପାରେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ଚାରିଥର ଏକଥା କହିଲେଣି । ଡମ୍ବୁଣୀର ମଧ୍ୟ ହାବଭାବ ଅତି ତରଳ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଆଜ

ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଶଢଚନ୍ଦ୍ରା, ମୁଣ୍ଡରେ ଚୋଟିଏ ଯାତ୍ରା । କୁଆଡୁ ଟଙ୍କା ଓ ସୁନା ଆସିବ ? ଜମି ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ, ଝିଅର ବାହାଘର ହେବ, ଚକାଖୀ ଋଣ ଓ ଗୋଳର ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ହେବ । ଟଙ୍କା ସୁନା ଦେଖିଲେ ତା ଆଖି ଦୁଇ ଗୁଡ଼ ମିନଟ୍ ସେଠି ରହିଯାଏ । ଭାବେ ଏତକ ଆସନ୍ତା କି !! ଚୌଧୁରାଣୀ ତାଙ୍କ ହାତ ବାକ୍ସ ଫିଟାଇଲା ବେଳେ ଥରେ ଦୁଇଥର ଦେଖି ତା ମନରେ ଓ ହୃଦୟରେ କେମିତି ଚୋଟାଏ ଧଡ଼କ୍ ଆସିଛି ।

ଧନକର କଥା । ନୂଆ ଘୋଡ଼ାହଳ କିଣା ହୋଇ ଆସିଛି । ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ଗୋଦାମ ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଘୋଡ଼ାହଳଙ୍କୁ ଦାନା ଖୁଆଉଥାଏ । ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଥାଏ । ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ନମସ୍କାର କଲା । ବାବୁ ପଚାରିଲେ—"କଣ ହେଲା ଲେଙ୍ଗୁଟୁ, ଏପରି ବିଷାଦ କାହିଁକି ?"

—"ମୋ ମୁଣ୍ଡ ବଥା କଣ କହିବି ? ଆଜ୍ଞା, ଜମି ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛି, ଚକାଖୀ ଋଣ ବାକି ପଡ଼ିଛି । ଗୋଳରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରୁନାହିଁ । ବଡ଼ଝିଅ ଦୁଇଟି ଘରେ......"

—"ଏଥିପାଇଁ ଏ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ? ଉପାୟ କଲେ କଣ ଔଷଧ ମିଳିବ ନାହିଁ ? ଲେଙ୍ଗୁଟୁ, ତୁ ସେମିତି ହେଲେ ହେବ ? ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସବୁ ହୋଇଯିବ ..... ରୋଗ ଛାଡ଼ିଯିବ ।"

—"ଆପଣଙ୍କ ଦୟାରେ ହେଲେ ଏ ରୋଗ ଛାଡ଼ୁ । ଔଷଧ ହେଲେ କହନ୍ତୁ ?"

—"ଏ ଘୋଡ଼ା ହଳ ଦେଖୁଛୁ ?......କେତେ ମୂଲ୍ୟ ମିଳିବ ?

ଲେଙ୍ଗୁଟୁକୁ ବୁଝିବାକୁ ଆଉ ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ । ଏ ନୂଆ ଘୋଡ଼ା ହଳକୁ ପାଇ ବଡ଼ ନାଚ ସଫେଇ କରିବାକୁ ହେବ । ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କରି ଲେଙ୍ଗୁଟୁ କହିଲା—"ଆଜ୍ଞା ହେବ ଯେ......ସେ କାମ କଣ କରି ହେବ ?"

—"କେତେ ଗୋଟି ବକାଳୀ ଅଛନ୍ତି । ଏକା ରାତିରେ ପାର ହୋଇଯିବ" ।

—"ଆଜ୍ଞା, ହେବ ଯେ ..... ଏତେ ବଡ଼ କଥା ସମ୍ଭବ ?"

—"ଆଃ ! ଲେଙ୍ଗୁଟୁ" ବୁଢ଼ାବାବୁ ତା ଦେହରେ ହାତମାରି କହିଲେ—"ତୁ ତିନଶହ ମୁଁ ତିନଶହ"

—"ଆଜ୍ଞା, ଆଠଶହରେ କଣ ହୋଇଛି ପରା"

—"ଆଃ, ଛାଡ଼ିଦେବ ଦୁଇଶହ, ଯେ ନେବ ସେଇଟା ତାର ଲାଭ" ।

ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ଏଥିରେ ରାଜି ପଡ଼ିଗଲା । ଛୁଟି ନେଇ ସହରକୁ ଚାଲି ଆସିଲା । ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ସନ୍ଦିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଗାଁକୁ ଫେରିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତା ଘରେ କୁଣିଆ ହେଲେ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ । ଘୋଡ଼ାହଳକୁ ଦାନା ଖୁଆଇ ଗୁହାଳବାହାର ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧିଦେଲା । ଘରକୁ ଗୁଞ୍ଜିଗଲା । ଅତିଥି ସକାଳ ଉଦ୍ଦରେ ନଗଦ ଛ ଶହ ଗଣି-ଦେଇ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଅତିଥି ଦୁଇଜଣ ଘୋଡ଼ାହଳ ନେଇ ବାହାରି ଗଲେ । ମଧ୍ୟରାତ୍ର ବେଳକୁ ଗାଁ ଶୂନ୍‌ଶାନ୍ ।

ସକାଳ ହେଲା । ଆଠଟା ବେଳକୁ ଜଣାଗଲା ନୂଆ ଘୋଡ଼ାହଳ

ନାହିଁ । କୁଅଁଟେ ଚଳେଇ ଯାଉଛି । ବନ୍ଧା ଦଉଡ଼ି ଛିଣ୍ଡେଇ ଭାଗିଛି । ଚୌଧୁରାଣୀ ଖୁବ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ହଳିଆକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲେ । ସେମାନେ ଗୃହ ଛ, ଘାସ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ନେଇ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ପ୍ରଥମେ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଗଲେ । ଏକ ସପ୍ତାହ ଉତ୍ତାରେ ଫେରିଆସି ଖବର ଦେଲେ ହୋଡ଼ହଳ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ବୁଢାବାବୁ ଥାନେ ଆସି ହଳ ହଜିଥିବା ରିପୋର୍ଟ ଥାନାବାବୁଙ୍କୁ ଦେଲେ । ଥାନାବାବୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । କେତେ ହାଟ ବଜାର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଉତ୍ତାରେ ଜଣେଇ ଦିଆଗଲା ହଳ ମିଳିବା ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବାପରେ ଲେଙ୍ଗୁଟୁର ସାହସ ବଢ଼ିଗଲା । ଅନ୍ୟଦିନ କଥା ବୁଢାବାବୁ ଓ ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ଆସୁଥିଲେ ପୋଖରୀବାଟ ଦେଇ । ସିଡ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଥିଲା ରାମ ସାହୁର ସାତ ବର୍ଷର ଝିଅ । ତା ବେକରେ ଅଛି ଗୋଟିଏ ହାର । ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇ ବୁଢ଼ାବାବୁ ଲେଙ୍ଗୁଟୁକୁ ଇସାରା ଦେଇ କହିଲେ— "ତିନିଶହ ପାଇଲ, ଆଉ ଏ ହାରରୁ ଶହେ ଲେଖାଏଁ କଣ ମିଳିବ ନାହିଁ ?

ସେ ଦିନ ରମେଶ ହେତୁଦାସ ଘରେ ଦଣ୍ଡନାଚ ହେବା ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ଏ ମୌକା ଛାଡ଼ିବା ନୁହେ—ଲେଙ୍ଗୁଟୁର ମନକୁ ପାଇଲା । ବୁଢ଼ାବାବୁ ଓ ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ଧରମଣିଅ ପାଖକୁ ଆସି ଆଉ ହଳେ ହୋଡ଼ହଳ ଖରିଦ୍ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ସେ ହଳ ନ ଆସିଲେ ଚାଷ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଗାଡ଼ିରେ କାଠଣା ଆଦୌ ଚଳିପାରିବ ନାହିଁ । ଚୌଧୁରାଣୀ ରାଜି ହୋଇଗଲେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ । ନଗଦ ଆଠଶହ ଟଙ୍କା ଗଣି ଦେଇ ଲେଙ୍ଗୁଟୁକୁ ପାହାନ୍ତିଆରେ

ପାଟଣାପୁର ଯିବାପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଦୁଇଜଣ ହଳିଆ ମଧ୍ୟ ଲେଙ୍ଗୁଟି ସଙ୍ଗେ ପୋଡ଼ହଳ କିଣିବାକୁ ଯିବାପାଇଁ ଠିକ୍ ହେଲେ ।

ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟ । ଗୋବର ପାଣିରେ ଲିପାହୋଇ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଛି ରମେଶ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ଘର । ଗାଁ ଲୋକେ ଗୋଟି ଗୋଟି ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମେଦନୀପୁର ଦଣ୍ଡନାଚ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ରାତିକ ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ଚୁକ୍ତିରେ । ରାତି ନ'ଟାବେଳେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆନନ୍ଦରେ ଗାଁ ଲୋକେ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ରାମ ସାହୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଝିଅ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଝିଅ ରାତିରେ ଚେଇଁ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ରାମ ସାହୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଝିଅକୁ ନେଇ ଶୁଆଇ ଦେଲେ ପିଣ୍ଡାରେ । ପରେ ନାଚ ସରିଲେ ଘର ଭିତରେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇବେ । ବର୍ଷେ ଭିତରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଏ ନାଚ ଆସିଛି । ରମେଶବାବୁ କଣ ଆଉ ଥରେ ଆଣିବେ ନା ଗାଁ ଲୋକ ଚାନ୍ଦା ଦେବେ ? ଏତେ ଲୋକ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଯେ ଆଜି ଅଧଘଣ୍ଟା ଦେଖିଲେ ହେଲା କଣ ? ସାହୁଆଣୀ ଆସି ତାଙ୍କ ପୂର୍ବ ବସିଥିବା ଜାଗାରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ପ୍ରାୟ ଦଶମିନଟ ଗଲା ଉତ୍ତାରେ ତାଙ୍କ ବାଡ଼ି ପଟୁ କୁକୁରଟିଏ ଭୁକିଲା । କିଏ ଜଣେ ପିଣ୍ଡା ବାଟେ ଦେଇ ବାଡ଼ି ପଟେ ଚାଲିଗଲା ପରି ଅନୁମାନ ହେଲା । ନାଚ ଭିତରେ କିଏ ଏ କଥା ଲକ୍ଷ କଲେ ନାହିଁ । ନାଚ ସରିଲା ରାତି ଦୁଇଟାରେ । ଯା ଘରକୁ ସେ ଚାଲିଗଲେ ।

ପାହାନ୍ତିଆରୁ ଲେଙ୍ଗୁଟି ଓ ଦୁଇଜଣ ହଳିଆ ବାହାରି ଗଲେ ପାଟଣାପୁରକୁ ପୋଡ଼ହଳ କିଣିବା ପାଇଁ । ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ଯିବେ କେସିଙ୍ଗା । କେସିଙ୍ଗାରୁ ଯିବେ ପାଟଣାପୁର ।

ସକାଳ ସାତଟା । ପାଟି ଶୁଭିଲା ରାମସାହୁ ଘରେ । କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି

ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ । ଝିଞ୍ଜ୍ର ଗୋଷ୍ଠ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ଗଳାରେ ତିନି ଭରି ଓଜନର ହାର । ସେ ହାର ନାହିଁ । ଗାଁ ଲୋକେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ । କେହି କହୁଛନ୍ତି—"କାଲି ସଞ୍ଜରେ ହାର ଦେଖିଥିଲି ବେକେ ଘାଟରେ ଯେ ବସିଥିଲ ସେ " ବୁଢ଼ାବାବୁ କହିଲେ—"ଯଦି ଟଣ୍ଡି ଛିଡ଼ି ଥିଲ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବ । କିଏ ପାଇଥିବ, ଅନୁସନ୍ଧାନ କର ।" ଆଉ ଜଣେ କହିଲା—"ପୋଲିସରେ ରିପୋର୍ଟ ଦିଅ" । ବହୁତ ଖୋଜା ଖୋଜି ହେଲା । ମିଳିଲା ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା ଭିତରେ କେଉଁଠି ପଡ଼ିଗଲା ତାର ପତ୍ତା ନାହିଁ । ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରି ସମ୍ଭାଳୁ ରହିଲେ ।

ପୋଡ଼ହଳ କିଣି ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ଫେରିଲା ପାଞ୍ଚଦିନ ଭିତରେ । ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ ହଳକୁ ଦେଖି ଚୌଧୁରାଣୀ ଖୁସି ହେଲେ । କହିଲେ—"ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖ, ଗୁହାଳରେ ବାନ୍ଧ ଦାନା ପାଣି ଦିଅ ।" ଗତ ଆଠଟା ବେଳ । ଗୋଦାମ ଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲେ ବୁଢ଼ାବାବୁ । ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ଆସି ନମସ୍କାର ଜଣାଇଲା । ବୁଢାବାବୁ ପଚାରିଲେ —"ହେଲା" ?

—"ହଁ, ହୋଇଛି··· ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କାରେ ହାରିଟି ବିକି ହେଲା" ଏହା କହି ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ବଢେଇ ଦେଲା ଶହେ ଟଙ୍କା । ବୁଢାବାବୁ ଅଳ୍ପ ହସି କାଠବାକ୍ସ ଖୋଲି ଯତ୍ନରେ ଟଙ୍କା ରଖିଦେଲେ । ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ବାହାରି ଗଲା ।

(୫) ଦୁର୍ନୀତି ଓ ଫଏସଲା

ହଳିଆମାନେ କେତେଥର ନୁକ୍‌ସାନ୍ କଲେ ବୁଢ଼ାବାବୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ସବୁ ଦିଗକୁ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଲେଙ୍ଗୁଟୁ ସବୁବେଳେ ଆଜ୍ଞାଧୀନ । ପଞ୍ଚାବନ ବର୍ଷ

ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ । ଚଷମା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାଳେ କେଉଁଠି ଭୁଲ୍ କଲ କିମ୍ବା ଅନୁଚିତ କଲ ଚଟ୍କନା ଧରି ପକାନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ ସେ ସିଦ୍ଧ ହସ୍ତ ।

କୁନ୍ଦ୍ରୁ ଲଣ୍ଡାର ଇଙ୍ଗିତରେ ହଳିଆମାନେ ଖଟଣେ ଧାନ ନଡ଼ାଗଦା ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲେ । ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏସ୍ଥାନ ସେ ସ୍ଥାନ ବୁଲି ବୁଲି ଲେଙ୍ଗୁଡ଼ି ଓ ସେ ନିଜେ ଏହାକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ । କଥାଟା ନିର୍ମଳ ହୋଇଗଲା । ହଳିଆମାନେ କି ପ୍ରକାର ଦୁର୍ନୀତି ଚଳେଇଛନ୍ତି ସେ ସହଜରେ ଜାଣି ପାରିଲେ । ଠିକ୍ କରି- ନେଲେ ଏକଥା ରମେଶ ବେହେରାଙ୍କ କୃତି ନୋହିଲେ ହଳିଆମାନଙ୍କ ସାହସ କାହିଁ ? ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି କୁନ୍ଦ୍ରୁ ରଣାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରିବା ପାଇଁ ଗୌନ୍ତିଆଣୀମାଙ୍କୁ କହିଲେ । ଗୌନ୍ତିଆଣୀ ମଧ୍ୟ ଏ କଥାରେ ଅନୁମୋଦନ କଲେ ।

କୁନ୍ଦ୍ରୁ ରଣା ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କଲ ରମେଶ ବେହେରା ପାଖରେ । ରମେଶ ଦାଦା ଗାଁର ଜଣେ ମୁଖିଆ ଲୋକ । ସେ ଚାହିଁଛନ୍ତି ଗଛପଣ, ହାଡ଼ ବାଡ଼ । ଖାଣ୍ଟି ଚାଷୀ ଜଣେ । ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିରେ ସେ ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଭାବରେ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାନ୍ତି । କୁନ୍ଦ୍ରୁକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ରମେଶ ବାବୁ ଆସିଲେ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ । ଗରିବ ହଳିଆର ଦୋଷ ଏଥରକ ମାଫ୍ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁନର୍ବାର ମୁକରର୍ କରିବାକୁ ଗୌନ୍ତିଆଣୀମାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ମାସିକ ବେତନ ଧାନରୁ କିଛି କାଟି ନେବାକୁ ବାରମ୍ବାର କହିଲେ । ବୁଢ଼ାବାବୁ ସବୁ ଶୁଣିଲେ । ହାତ ହଲେଇ, ନିଶ ଝୁଲେଇଁ କହିଲେ—"ଏତେବେଳକୁ ରମେଶ ବାବୁ, ରମେଶ ବାବୁ ରଖୁ ନାହାନ୍ତି ?" ହଳିଆମାନଙ୍କର

ଦୁର୍ନୀତି ବିଷୟରେ ବୁଢ଼ାବାବୁ ଗୌନ୍ୟାଣୀ ଓ ରମେଶଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେଲେ । ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦେଲେ "ରମେଶ ଗାଁ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରି ଦୁର୍ନୀତିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଅନ୍ତତଃ ସେ ପୁଣି ଯାଇ ନିଜ ବ୍ୟବସାୟ ଦେଖିବା ଉଚିତ । ଅନ୍ୟଥା ଅଧିକାରରେ ବାଧା ଦେବା ସମ୍ଭାବନା ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।

କୁନ୍ଦୁରୁ ରଣା ବଡ଼ ଭାବନା । ନୂଆ ମହାଜନ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ପାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କୁତ ମିନତି କରି ଗୌନ୍ୟାଣୀ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଲା । ଗୌନ୍ୟାଣୀ ମନ ବଦଳାଇଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଧରମ ବାପା ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ଠିକ୍ । ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ରଖିବେ ନାହିଁ । କୁନ୍ଦୁରୁ ରଣା! ଅତି ଦୁଃଖିତ ମନରେ ସେଠୁ ଫେରିଲେ । ରମେଶ ମଧ୍ୟ ନିଜ କାମରେ ବାହାରି ଗଲେ ।

ଗାଁ ଲୋକେ ଫୁସୁରୁଫାସୁରୁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ—"ଦେଖ ବୁଢ଼ାବାବୁର କୌଶଳରେ କୁନ୍ଦୁରୁ ରଣାର ଚାକିରି ଗଲା । କୁନ୍ଦୁରୁ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କର କଥା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଆଜି ତାର ଏ ଦଶା । ଏଇ ଘରକୁ ଆସି ବୁଢ଼ା କେମିତି ମାଲିକ ସାଜୁଛି ଓ ଗରିବର ଦାନା ମାରୁଛି । ହେଉ, ହେଉ ଧରମ ଅଛି । ଧର୍ମହିଁ ଏ ଘରେ ଚୋର ଥିଲେ ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖାଇ ଦେବ ସତ-ସତ ଆଉ ମିଛ-ମିଛ ।"

(୬) ପ୍ରତିକ୍ରିୟା

ଗାଁ କଚ୍ଛମଣ୍ଡପରରେ ଏପରି ଦୁଇଟି ଘଟଣା ଘଟିଯିବାରୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ଗାଁ ଲୋକେ ରମେଶ ବେହେରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ରମେଶବାବୁ କେତେଜଣ ମୁଖିଆ

ନେଇକରି ସବୁ ଚୌଧୁରାଣୀ ମାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ବୁଢାବାବୁ ଚୌଧୁରାଣୀ ମା ଓ ଆଉ ସମସ୍ତେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲେ ଓ ଗାଁ ଖବର ଆଲୋଚନା କଲେ । ଶେଷରେ ରମେଶବାବୁ କହିଲେ —"ଏ ଗାଁରେ କେବେହେଲେ ଏପରି ସମସ୍ୟା ଦେଖା ଯାଇ ନ ଥିଲା । ପୂର୍ବେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ଗାଁରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ବୁଝୁଥିଲେ । ଏବେ ନିଜସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଆଗରେ ରଖି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା, ଗାଁର କଥା ଭୁଲିଗଲେଣି । ମଣ୍ଡଳରେ ଗୁଣ୍ଡା ସଂଖ୍ୟା ବଢୁଛି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ ହେବାକୁ ହେବ" । ସମସ୍ତେ ଏ କଥାରେ ରାଜିହେଲେ । ବୁଢାବାବୁ କହିଲେ —" ସତର୍କ ହୋଇ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଛନ୍ତି ନୂଆ ଆପୋଡ଼ଜିଲା କାଏ ଆସି ଲାଗିଗଲା । ଏଡ଼ିକି ବଦମାସ୍ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଚୋର ଧରା ନ ପଡ଼ିଲେ କଣ କରିବେ, ଆପଣ ମାନେ ଭାବନ୍ତୁ । ଯାହାର ସମ୍ପତ୍ତି ନଷ୍ଟ ହେଲା ତାହା ଭରିବ?"

ଚୌଧୁରାଣୀମା କହିଲେ —"ଯାହା ହେବାର ହୋଇ ସାରିଛି ଏବେ ସେଇ କଥାକୁ ଭାବିଲେ କଣ ହେବ? ମୁଁ ଶୁଣୁଛି କେତେ ଗାଁରେ ଧାନ ଚୋରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଧାନ ଚାଷୀ ମାନଙ୍କୁ ଜଗି ରହି ଧାନ ଚଞ୍ଚଳ କାଟି ନେଇ ଆସିବା ଉଚିତ" । ଏହାପରେ ଆଲୋଚନା ଶେଷହେଲା ଓ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲି ଗଲେ ।

(୭) ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା

ଏ ଯୁଗକୁ କେହି କେହି ଦେଖନ୍ତି ଠାକୁଠର ଯୁଗରୂପେ । ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ସେହି ବାଟରେ ନିଜକୁ ସଜାଇ, ସମ୍ପର୍କ ଲଗାଇ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଦୁଇ ପଇସା ରୋଜଗାର କରିବା କେତେ

ଲୋକଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ମତ ହୋଇ ଚଲିଣି । ବୁଢ଼ାବାବୁ ଏ ମତକୁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରମାଦ କରନ୍ତି । ଆଜି ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧି ଦର୍ପ କରେ ଲୋକଙ୍କଠୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ହାତ ମିଳେଇ କାନ୍ତି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ରୋଜଗାର କରି ଫେରିଯିବେ ନିଜ ଘରକୁ । ଏହି ଅଭିଳାଷରେ ଅନେକ । କେତେବେଳେ ତିନିହଜାର ଉପର ପଇସା ସଞ୍ଚୟ କରି ପାରିଲେ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ବନ୍ଧକ ଜମି ନିଜ ନାଁରେ ଲେଖେଇ ନେଇ ଧରମ ଝିଅ ଘରେ ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ହୋଇ ରହିବେ ।

ଅପରାଧୀ ଅପରାଧର ପଶ୍ଚାତରେ ଦୌଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ତା'ର ମନରେ ଜାଗିଉଠେ ଏକ ପ୍ରବୃତ୍ତି — ଏକ ବହ୍ନି । ଏହି ବହ୍ନିର ଜ୍ୱଳନରେ ସାଧୁବୃତ୍ତି ସକଳ ଜଳିପୋଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି — ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ମାନସ ପଟରେ ଭାସି ଉଠନ୍ତି ଅଭାବ, ଅଭିଳାଷ, ପ୍ରଲୋଭନ ଓ ମନ୍ଦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଅପରାଧୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ନିମିତ୍ତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଣାଳୀର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରେ ଓ ତାହାର ପ୍ରସ୍ତୁତକରଣ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟୋଗ କରେ । ଏହି ଚେଷ୍ଟା ଗୋଟିଏ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତିକରେ ଏବଂ ଉଦ୍ଭାବିତ କୌଶଳକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଉତ୍ତପ୍ତ ଅଭିଳାଷର ପୂରଣ ପାଇଁ ପୂର୍ବ ଜଳୁଥିବା ବହ୍ନିରେ ଇନ୍ଧନ-ପ୍ରଦାନ କରେ । ତା'ର ଚେଷ୍ଟା ଓ ଉଦ୍ଭାବିତ କୌଶଳ ଅଭିଳାଷର ପୂର୍ତ୍ତିତା ଆଣିଦେଇ ପାରେ ଅବା ଆଣି ଦେଇ ନ ପାରେ । ଅପରାଧୀର ଅପରାଧ ବାସ୍ତବତା ରୂପ ଧରିପାରେ କିମ୍ବା ସେହି ଚିନ୍ତିତ ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅପରାଧୀ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଓ ସମାଜର ନରନାରୀଙ୍କୁ ଆଘାତ ଦେଇଥାଏ ।

ରାତିରେ ବୁଢ଼ାବାବୁ ଖାଇସାରି ଖଟରେ ବସିଛନ୍ତି । ପାଖରେ

ଲେଙ୍ଗୁଟ ଅଛି। ପାଖକୁ ଡାକି ପଚାରିଲେ—"ତୋ ଝିଅ ବାହା ପାଇଁ ପଇସା ଠିକ୍ କଲୁ ଲେଙ୍ଗୁଟେ ?"

—"ଆଜ୍ଞା, କୁଆଡୁ ପାଇବ। ଆପଣଙ୍କୁ ଆଶ୍ରା କରିଛି। ବଡ଼ ଗଛ ଛୁଇଁ ବଡ଼ ପଶନ୍ତ ଆଶ୍ରା କରିଥିଲେ ବଞ୍ଚିଯିବ।"

—"ତୋର ବନ୍ଧକ ଜମି ମୁକୁଳେଇଲୁ କି ?

—"ଅଜ୍ଞା, ନାହିଁ। ତିନିହଜାର ଟଙ୍କା ଠିକ୍ ନକଲେ ଉମେଶ ଫେରବାର ଭେବ କୁଆଡେ ? ସାକ୍ଷୀମାନେ ଅଛନ୍ତି। ମକଦ୍ଦମାରେ ସେ ଜିଣିଯିବ। ପାଞ୍ଚ ହଜାର ପାଇଲେ ବନ୍ଧପୁ କରିଦେବ।"

—"ହେଉ ଗୋଟିଏ କାମ ପାରିବୁ ?

—"କହନ୍ତୁ ?"

—"ତୋର ମଧ୍ୟ ସୁବିଧା ହେବ ଆଉ ମୋର ମଧ୍ୟ"।

—"ଯଦି ସୁବିଧାରେ ଗୌମ୍ୟାଣୀଙ୍କ ହାତବାକ୍ସଟା

....ଏଁ ଲେଙ୍ଗୁଟେ।

ଲେଙ୍ଗୁଟେ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇ କହିଲା—"ଆଜ୍ଞା, ସେ କଥା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ। ମୋର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧାରେ ଚଳେଇ ନେଉଛନ୍ତି"।

—"ଆରେ, ହେବ, କାହିଁକି ହେବ ନାହିଁ ଲେଙ୍ଗୁଟେ ? ତୁ ଆଉ କେତେ ଦିନ ଏମିତି ଗରିବ ହୋଇ ଚଳିବୁ ? ସରକାରୀ ପଇସା ପରିଶୋଧ ନ କଲେ ପରା ସରକାର ବାନ୍ଧି ନିଏ। ସେତେବେଳକୁ କଣ କରିବୁ ? ଝିଅ ଯଦି ବାହାସଙ୍ଗେ ପଳେଇ ଯାଏ

ତୋ ଉନ୍ନତରେ କେତେ ବାଧା ଆସିବ । ତୁ ତ ଶୁଣିଛୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ଧାନ ଗୋଲା ହୋଇଛି, ମୁଁ ସେଠୁ ଜବରର ଭଡ଼ା ଆଣି ଦୁଇଟି ଗୋଲା କରିବି । ଧାନ ଯେମିତି ଚଞ୍ଚଳ ମଣ୍ଡାଣି ହୋଇ ଯିବ । ଘର ପାଖ ଖଳାରେ ଧରମଟିଆକୁ ରଖାଇ ଦେବି । ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଖଳାରେ ରହିବି । ଗଞ୍ଜରେ ସୁବିଧା ଦେଖି ଗୋଡାଇର ଗାଈ ଦେବୁ । ମୁଁ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ବାହାରେ ସୁବିଧା ଦେଖି ଜାଗା ହାସଲ୍ କରିବୁ" ।

—"ହଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି...... କେତେ ମୋତେ ସେ ଧନ ଲୁଟି ମିଳିବ ତ ?

—"ଆରେ ମୁଁ ଲୁଟି କରାଇ ଦେବି... ତୁ ଘରେ ରହି କୌଶଳ ଚିନ୍ତା କରିବୁ...... ବୁଝିଲୁ ? ତୁ ତୋର ବହୁ ଘରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଗୌରାଣୀ ମଙ୍କୁ ଲୁଟି ପାଇଁ ରଖିବୁ ।"

—"ହଁ" କହି ଲେଙ୍ଗୁଟ୍ଟା ତାହାର ଚତୁରତା ବଢ଼ାଇ । ମାଟିକୁ ଅନାଇ ଜଣ ଗୁଡାଏ ଭାବିଲା ।

ବୁଢ଼ାବାବୁ କହିଲେ—"ତୁ ଟଙ୍କା ପଇସା ରଖି ନେବୁ । ତୋ ଅସୁବିଧା ମେଣ୍ଟାଇବୁ । ମୋତେ କେବଳ ସୁନାରୁ କିଛି ଭାଗ ଦେବୁ ।"

ଲେଙ୍ଗୁଟ୍ଟୁ ଓ ବୁଢ଼ାବାବୁ ଦୁହେଁ ଦାନ୍ତିଙ୍କି ଅନାଇଲେ । ଅଳ୍ପ ହସିଲେ, ଅଳ୍ପ ଚମକିତ ହେଲେ । ତା ପରେ ଦୁହେଁ ମୁହଁ ଓ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ଲେଙ୍ଗୁଟ୍ଟୁ ତା ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ବୁଢ଼ାବାବୁ ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ।

(୮ ଧାନ ଗଣ୍ଡାଣି

ସେ ଦିନ ଅମାବାସି । ପ୍ରଥମ ଭରଣ ଧାନ କଟାଯାଉଛି । ନୂଆ ନିର ଶିଙ୍ଗଳା ଚଳାଇବାକୁ ହେବ । କୃଷକମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଗତିକୁ ସ୍ମରଣ କରି ଓ ନିଜ ଦୁର୍ବଳତା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ବୁଢାବାବୁ ଦୂର ସ୍ଥାନରେ ଛିଡା ହୋଇ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେଠାରୁ ଏକ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଘରେ ଶିଙ୍ଗଳା ଥିବା ସଫା ସୁରୁଖୁରୁ ଦେଖାଗଲା । ତିନି ଭରଣ ଧାନ ଏଠି ଜମା ରହିଲେ । ଆଜି ଶିଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଯିବ ଧାନ ପାଖ ବାଡି ଘରେ । ତହିଁରେ ତୋଡିଏ ଭରଣ ଧାନ ଭଡାଇଲେ । ଶିଙ୍ଗଳା ପଡିଲା ଦୁଇ କୋଣରେ । ଧାନମଣ୍ଡିଆକୁ ବୁଝାଇ କହି ଦେଲେ ଚଞ୍ଚଳ ଧାନ ମଡାଇ ଆଣି ଗୋଦାମ ଘରେ ସାଇତି ରଖି ଦେବାକୁ ହେବ । ସେଇ ପାଖ ଖଳାରେ ଚୌଧୁରାଣୀ ନିଜେ କୃଷକମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବେ । ଚୌଧୁରୀ ବୁଢାବାବୁ ଦୂରରେ ରହିବେ ଘରର ଦଣ୍ଡାରେ । ଘରର ଜଣ କୃଷକଙ୍କୁ ଭାର ଦେଇଥିଲେ । କେଉଁଠି ସେଦିନ ଛୁଟି ପାଇଲେ କୌଣସି କୃଷକ କାମ ପାଇଁ । ବୁଢାବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ଆଠଜଣ ଓ ଚୌଧୁରାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ନଅଜଣ ରହିଲେ । ଖଣ୍ଡିଏ ଟ୍ରାକଟର ଭଡା ଆଣି ଗୁହରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଆଗଲା । ଘର ପାଖ ଟୋଲି ବଡ଼ି ଥିଲା । ଟ୍ରାକଟରର କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେଲା ନାହିଁ ।

ରାତି ଆଠଟା ନ ହୋଇଣୁ ଗାଁରେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇ ପଡନ୍ତି କେବଳ ଖଳାମାନଙ୍କରେ କାମ ଲାଗିଥାଏ । ପ୍ରାୟ ମଧ୍ୟ ରାତ୍ରି ବେଳକୁ ଗୋଟାଏ ହେଉଭ ରବ ଶୁଣାଗଲା— "ଯିବୁ ଯିବୁ ହବୁ ଥିବୁ" । ଏ ରବ ଚୌଧୁରାଣୀଙ୍କ କୋଠାର ଛାତ ଉପରୁ କମ୍ବା ବାରଣ୍ଡା ପାଖରୁ ଆସିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ ହେଲା । କୃଷକମାନେ କହୁଥାନ୍ତି କଣ

ଗୋଟାଏ ଅଶୁଭ ଘଟିବ । ଗୌରୀମଣି କହୁ ଏଣ ଖୁସି । ଏଥର ଟ୍ରାଙ୍କରେ ଅଗ୍ନିଡୁ ପ୍ରଥମ କଣ ଡ୍ରାଇଭର ଟାଙ୍କରେ ଚଲାଇ ଥାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ପେଟ୍ରୋମକ୍ସ ଆଲୁଅ ଜଳୁଥାଏ । ଗୌରୀମଣି କେତେ ପାଗଳ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ପେଗୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବାହନ । ଏ ବର୍ଷ ବହୁତ ଫସଲ ହୋଇଛି ଧରମଜାପ ଆମିଲ ହନୁ ଧାନ ଦୁଇଗୁଣ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ଧାନ ମଡ଼ାଣି ବେଳକୁ ପେଚକର ରାବ ଅତି ଶୁଭ । ଏପରି ଭାବୁ ଭାବୁ ତାଙ୍କର ନିଦ ହୋଇଗଲା । ନିଦରେ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ମାମୁଁ ଘରେ ବହୁତ ଆନନ୍ଦରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଛି । ମାମୁଁ ମାଈଁ ଯାହା ଖାଦ୍ୟ ରାନ୍ଧୁଛନ୍ତି ପୁଅ ହରେକୃଷ୍ଣ ପାଇଁ ସବୁ ଗାଁରୁ ଭୁରନ୍ତ ପଠାଉଛନ୍ତି ।

ସେଗୁ ଥରେ ଦୁଇଥର ରାବ ଦେଇ ବହୁ ଦୂରକୁ ଉଡ଼ିଗଲା । ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ଖଳା ନିକଟରେ ଶୁଭାଗଲା“--ଯିବୁ ଯିବୁ ଥିବୁ ଥିବୁ” । ବୁଢ଼ାବାବୁ ଶୁଣିଲେ । ମନେ ମନେ ଭାରି ଖୁସି । ରାତି ସାରା କାମ-କରି, ତାଙ୍କର ନିଦ ନ ଥିଲା; ସକାଳୁ ଟିକିଏ ଘୁମେଇ ପଡ଼ିଲେ ।

(୯) ପେଚୁର ରିପୋର୍ଟ

ସକାଳ ହେଲା । କାଉ କାଉଁଳା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହେଲେ । ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟ ଓ ସ୍ନାନସାରି ଗୌରୀମଣି ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ନିଜ ବୋଟଘରକୁ ଗଲେ । ଯାହା ଦେଖିଲେ ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ତାଳୁକା ଶୁଖିଗଲା । ଗୋଟିଏ ଝରକା ଭଙ୍ଗା ହୋଇଛି । ତାଙ୍କ ହାତ ବାକ୍ସ ନାହିଁ । ସୁନା କୋଡ଼ିଏ ଭରି ଓ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଥିଲା ସେହି ବାକ୍ସରେ । ବୋବାଳି ଘୁଡ଼ି କାନ୍ଦିଲେ । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଆଉ କଣ ଗଲା ବୋଲି

ଦେଖି ବସିଲେ । ବନ୍ଦ ବାକ୍ସରେ ଥିବା ମଠା, ପାଟ, ଶାଢ଼ୀ, ପୁରୁଣା ପୋଷାକ ପତ୍ର ନାହିଁ । ବାକ୍ସର ତାଲା ଘଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡେ ଦୂରେ ପଡ଼ିଛି । ଗତ ରାତିରେ କେହି ଜଣେ ଝୁଙ୍କା ଘଙ୍ଗି ଘରେ ପଶି ଏପରି ସର୍ବନାଶ କରିଛି । ଚୌଧୁରାଣୀଙ୍କ କାନ୍ଦଣା ଶୁଣି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ହଳିଆ, ନଉଆ, ନଉଆଣୀ, ଗାଁ ଲୋକେ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲେ । କଥାଟା ପ୍ରଘଟ ହୋଇଗଲା । ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କୁ ଖବର ଦିଆଗଲା —"ଚୌଧୁରାଣୀଙ୍କ ଘରେ ଚୋରି" । ବୁଢାବାବୁ ଲସର ପସର ହୋଇ ଦୌଡ଼ିଲେ । ଝିଅର କାନ୍ଦଣା ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବସି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲଗିଲେ । ଘର ଆଡେ଼ ଖୋଜା ଖୋଜି ଲଗିଲେ ।

ଗାଁ ଲୋକେ କହା ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ—"କେବେ ତ ଏ ଗାଁରେ ଚୋରି ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏ ଆପଦ ମାଡ଼ି ଆସିଲା ବୁଢ଼ାବାବୁ ଏଠି ରହିବାରୁ । କେବେ ଶୁଣା ନ ଥିଲା—ହଳିଆମାନଙ୍କର ଦରମା କାଟି, ବୃକଶରୁ ବରଖାସ୍ତ । ବୃଢାବାବୁ ନିଜଗାଁରେ ନ ରହି ପର ଘରକୁ ଆସି କଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି ? କଣ ବୁଝୁଛନ୍ତି ?" ଏ କଥା କାନରେ ବାଜିଲେ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କର ପ୍ରାଣ କଣ୍ଠ ହୋଇଯାଏ । ସେ କେମିତି ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଯିବେ ତାହାରି ଯୋଜନା କରିବାକୁ ଲଗିଲେ । ରମେଶ ବେହେରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି ଡ଼ାକିଆଇ ପଠାଇଲେ । କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ପୋଲିସ ଷ୍ଟେସନକୁ ଗଲେ । ଥାନାବାବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ସବୁକଥା କହିଲେ । ଥାନାବାବୁ ଜଣେ ପୁରୁଣା ଲୋକ । ସବୁ ଶୁଣିଲେ ଓ ବୁଢାବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ—"ଚୋର ଧରା ନ ପଡିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ନିଜଗାଁକୁ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ" । ପାଇକ ବୁଢାର ଅବସ୍ଥା କାହିଁରେ କଣ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ପେଟ କେତେଥର ମୋଡ଼ି ହେଲଣି । ପୋଖରୀ ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଥାନାବାବୁ ନିଜେ

ଗାଁକୁ ଆସି ଘଟଣାଟିର ପ୍ରାଥମିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଚାଲିଗଲେ ।

(୧୦) ଶେଷ ଚମତ୍କାରି

ଆଜି ବୁଢାବାବୁ ହରଚନ୍ଦ୍ରର ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲି ଯିବା ପାଇଁ ଧରମଗଡ଼ିଆଠୁଁ ମେଲଣି ମାଗି କାଳିଆକୁ ଘର ଦେଇ ଆଗକୁ ଚାଲି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ନାଭଟିନ୍ ଓ ମେଲଙ୍ଗଟ୍ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସୁଥାନ୍ତି । ଆଗକୁ ଯିବେ କି ପଛକୁ ଯିବେ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଗାଁ ଲୋକେ ନିଶ୍ୱାସ ନେଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ —"ଭଲ ହେଲା ଯାନ୍ତୁ, ଘାଉଟିଏ ଗଲା" । କାଳିଆ ଛକ ଚାହିଁ ବୁଢାବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଦେଉଛି, ବୁଢାବାବୁ ଦୂରରୁ ଅନୁମାନ କରି ନେଲେ, ଆଖିରେ ମଧ୍ୟ ସଞ୍ଜ ବାଜୁଛି । ରମେଶ ଓ କାଳିଆ ଠିଆ ହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଚୋର ଘଟଣା ଆଲୋଚନା କରୁଥିବେ । ଏମାନେ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କରି ପାଇଥାନ୍ତୁ ମେଲଙ୍ଗଟ୍ ଆଉ ତାଙ୍କ କୌଶଳ ଭେଦରେ ସେ ଧରାପଡ଼ିଯିବେ । ତାଙ୍କୁ ଧରିବା ସହଜ ନୁହେଁ ।

ବୁଢାବାବୁ ଘର ଭଡ଼ା ରମେଶ ଓ କାଳିଆ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ରମେଶ ହେଡ଼େ ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ କହିଲେ— "ନମସ୍କାର ବୁଢାବାବୁ ! କଣ ଘରକୁ ବାହାରିଲେ ?"

—"ହଁ, ହଁ ଚାଲ କାଳିଆ ଚଞ୍ଚଳ ଯିବା । ବହୁ ସମୟ ଚାଲି ଯାଉଛି ।"

—"ହଉ ବାବୁ"— କାଳିଆ ଘର ଧରି ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ରମେଶ ବାବୁ ଉତ୍ତର ନ ପାଇବାରୁ ପାଖ ଥରେ ଦ୍ରୁଣ୍ଣ କଲେ

—"ଯାହାବାବୁ କହୁଥିଲେ ଷ୍ଟେସନର ଖବର ମିଳିଲାଣି କଥା କଣ ହଉଛି ?

—"ଯାହା ହେଉ ରମେଶ ଭଗବାନ୍ ମଙ୍ଗଳ କଲେ । ଏ ନାତି ପୁଅକୁ ନେଇ ଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆଜି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫେରି ଆସିବି । ଆସିଲେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବ ।"

—"ହେଉ ଯାନ୍ତୁ । ବସ୍ତ ବୋଧହୁଏ ଏଠିକି ଆସିଲାଣି । ଏଥରି ଘର ମୁହାଁ; ନମସ୍କାର, ମୁଁ ଗଲି"--ରମେଶ ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁର ମୁହଁକୁ ଅଳ୍ପ ଅନାଇ ଚାହାଁଣ ଗଲା । ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁର ମୁହଁର ହସ କେଜାଣେ ନେଇ ଯାଉଛି । ଆତଙ୍କର କେତୋଟି ଦାଗ କପାଳ ଓ ଆଖିକୁ ଛୁଇଁ ଆସୁଛି । ସେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ପରି ଜଣା ଯାଉଛି । ରମେଶ ଢୁଳା-ଯିବାରୁ ବୁଢାବାବୁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ ଗ୍ରହଟେ ଟୁଳିଗଲା । ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁକୁ ପଚାରିଲେ—"ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଠିକ୍ ଅଛି ତ ?"

ଭୀତତ୍ରସ୍ତ କଣ୍ଠରେ ଲେଙ୍ଗଟୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା—"ଆଜ୍ଞା, ହଁ । କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ଝୁଆର, ମୁଁ ଯାଉଛି" । ଲେଙ୍ଗ୍‌ଟୁ ଚାଲିଗଲା ।

କାଳିଆ, ବୁଢ଼ାବାବୁ ଓ ନାତିପୁଅ ହରେକୃଷ୍ଣ ଆଗକୁ ଚାଲିଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଗୋଟିଏ ବସ୍ ଆସିଲା । କାଳିଆ ହାତ ଉଠାଇ ବସ୍‌କୁ ଅଟକାଇଲା । ବସ୍ତା କଡ଼ ଯାତ୍ରୀ ବୋଲି ସେ ଦିନ କଣ୍ଡକ୍ଟରବାବୁ ଦୟା ପରବଶ ହୋଇ ଟିକେଟ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଦେଲେ । ଖଣ୍ଡେ ପୁରା ଟିକେଟ୍ ଓ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଅଧା । ଅଜା ନାତି ବସ୍ ଭିତରେ ବସିଲେ । କାଳିଆ ବାବୁଙ୍କ ସାମାନ୍ ପତ୍ର ଯଥାସ୍ଥାନେ ରଖି ଦେଇ ଝାଡ଼ ଝୁଡ଼ ହେଲା । କହିଲା —"ବାବୁ ! ଯାଉଛି, ଝୁଆର" ।

—"ହଉ ଯା, ମନେ ପକାଉ ଥିବୁ" ।

—"ହଁ ବାବୁ, ଚଞ୍ଚଳ ଫେରିବେ" ।

—"ହଁ, ହଁ" । ବୁଢ଼ାବାବୁ ଭଲ ଭାବରେ ନିଜ ଆସନରେ ବସିଲେ ।

ବସ୍ ଷ୍ଟେଡ କରି ତାହାର ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଆଗରେ ଛକ ପଡ଼ିବ । ହଠାତ ସାଇକେଲରେ ଆସି ଥାନାବାବୁ ଛକ ଜାଗାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବସ୍ ଛକରେ ଅଟକି ଗଲା । ଥାନାବାବୁ ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କୁ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ କହିଲେ । ଝିଅ ଓ ନାତି ଦୁହେଁ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ତାଙ୍କର ସାମାନ୍ ସବୁକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କ୍ଲିନର ଓ ବୁଢାବାବୁ ଦୁହେଁ ସାମାନ୍ ସବୁକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆଣିଲେ । ଥାନାବାବୁ ବସ୍ ଭିତରକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ, ଯାଞ୍ଚ କରିନେଲେ । ଗଣିଲେ ମୋଟେଟି ଯାତ୍ରୀ । ଯାତ୍ରୀମାନେ କଣହେଲା ? କଣହେଲା ? କହୁଥାନ୍ତି । ଦୁଇଜଣ କନ୍‌ଷ୍ଟେବଲ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଥାନାବାବୁ ଜଣକୁ କହିଲେ —"ଏ ଛୋଟ ପୁଅକୁ ତା ମା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚେଇ ଦିଅ ।" ଥାନାବାବୁ ବସ୍ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପଚାରିଲେ—"ଏ ବସ୍ତା କାହାର ?" ବୁଢାବାବୁ କହିଲେ —"ଆଜ୍ଞା ମୋର, କଣ ହେଲା ? "କାହିଁକି ?" ଥାନାବାବୁ ବସ୍ତା ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ତା ଭିତରୁ ବାହାରିଲା ପନ ପରିବା ଓ ପୋଟଳାଟିଏ । ଯାତ୍ରୀମାନେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ବୁଢାବାବୁ ଆଁ କରିଥାନ୍ତି । ଏଥର ତାଙ୍କ ନଶ ଆଦୌ ହଲୁ ନ ଥାଏ । କପାଳରୁ ଝାଳ ବାହାରି ନଶକୁ ଭିଜାଇ ଦେଉଥାଏ । ପୋଟଳା ଫିଟାଗଲା । ତା ଭିତରେ ଅଛି ପନ୍ଦର ଭରି ସୁନା ଗହଣା । ଥାନାବାବୁ କନଷ୍ଟେବଲକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ--"ବୁଢାବାବୁକୁ ଗିରଫ କର । ସୁନାତକ ପୋଟଳା

ସନ୍ଧିତ ଧରିଲେ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଅନୁମାନ୍ କଲେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବୁଝିନେଲେ। ବସ୍ ଭିତରେ ହୋ ହା ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା। ସମସ୍ତେ କହୁଥାନ୍ତି—"ଆରେ ବାପ୍‌ରେ ଚୋରଟାଏ"।

ଅନୁମତି ପାଇ ବସ୍ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଧରି ଚାଲିଗଲା। ବୁଢ଼ାବାବୁ ହାତ ଯୋଡ଼ି କହିଲେ—"ଆଜ୍ଞାବାବୁ, ଏ ସବୁ ମୋର··· ନଜର। ମୁଁ ଚୋରି କରି ନାହିଁ।"

—"ଚୁପ୍‌କର ବେଶୀ ବକ୍ ବକ୍ କର ନାହିଁ। ଚାଲ୍ ଥାନାକୁ ଚାଲ୍"।

ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ପାଟିବନ୍ଦ। ଛକ ଜାଗାରୁ ପ୍ରବାଭିମୁଖରେ ଥାନା ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ। ଦେଖି ଦେଖି ଦଶବାର ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଜମା ହୋଇ ସେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେଣି। ସେମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବୁଢ଼ାବାବୁଙ୍କ ଏ କାହାଣୀ ଶୁଣିବେ। ବୁଢ଼ାବାବୁ ମଝିରେ ମଝିରେ କହୁଥାନ୍ତି—"ବୃଥା ମୋ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଆସିଲି। ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ।

—ଃ ସମାପ୍ତ ଃ—

ଅଖିଳ ପ୍ରେସ୍, ଭବାନୀପାଟଣା

ପଦେ କଥା

ପୁସ୍ତକଟି ଚଦୋଟି ଗଳ୍ପର ସମଷ୍ଟି ।

ପାଠକ ପାଠିକା ପଢ଼ିବେ—

"ଧନ ଦୌଲତରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ରୂପମଣି ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ତଥା-କଥିତ ଧର୍ମ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ଯୌନ ପ୍ରବୃତ୍ତିର କଠୋର ପ୍ରତିହିଂସାରେ ସୃଷ୍ଟିକରେ କନ୍ଦଳ; ଶେଷରେ ଖଳ ଦୁଃଶାସନର ଅବସ୍ଥା ହୁଏ ଡାକ୍ତରର ଖାତାରେ Hopeless" ।

"ହୋଲି ପର୍ବରେ ଯୁବ ସୁଲଭ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଆକର୍ଷଣରେ କୁମୁଦର ମୁଖରେ ଭାଷା ଫୁଟି ଉଠେ—ଏହା ହେଲା ମୋ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦରଦ······ ମୋ କପାଳର ଏ ଦାଗ ପାଇଁ ଏକ ଅଶୁଦ୍ଧ କ୍ଷଣ······ ଅବାଟର କଣ୍ଟା" ।

"ଶଠତା, ଚୌର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି ଓ ଛଳନାର ରୂପ ବୁଢ଼ାବାବୁ ଛକଲୁ ଡେଇଁ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ। ବସ୍ ଅଟକିଯାଏ ଛକରେ। ଥାନାବାବୁ ବରମତ କରନ୍ତି ସ୍ୱୈର ସୁନା" ।

ଶ୍ରୀ ରାସବିହାରୀ ଓଂବଠହରା
ସମ୍ପାଦକ "ସାଗର"
ଭବାନୀପାଟଣା